

ယူဒ်ကာတၢ်ဖဲးခုးဖဲးသံဉ်

ကညီပုၤထူလံၤဖိအလုၢ်လၢ်ဒီးတၢ်ဖဲးတၢ်မၤအကျိၤအကျိၤ
ဘဉ်ထွဲဒီးတၢ်ဖဲးခုးဖဲးသံဉ်

 Regnskogfondet
RAINFOREST FOUNDATION NORWAY

ယူဂ်ကာတတ်ဖးဒးဖးသံဂ်
ကညီပုထူလံဖိအလုဂ်လ်ဒီးတတ်ဖးတတ်မအကျိအကျဲဘဂ်ထွဲဒီးတတ်ဖးဒးဖးသံဂ်

ဘဂ်တတ်ထူးထီဂ်ရုလီအီလ

ကညီပိခိဂ်ယးဒီးပုဂ်ဂ်ဝိတတ်မပုဂ်ဘူးစဲကရုဒီးလူသီဖိဒုကညီထူလံပုတတ

ကျိဂ်စုတတ်ဆိဂ်ထွဲမၤစၤ

တတ်ထူးထီဂ်ရုလီအဆာကတီဂ်
လါဒံဂ်စဲဘဂ် ၂၀၁၈ နံဂ်

တတ်ဂီ - စီမီဒီး ဒီး ခုစဲဂ်

တတ်ဆဲးကျိးဒီးလံဂ်ဒီးနီဂ်ဂံ

KESAN

P.O. Box 204, Prasing Post Office
Muang, Chiang Mai, Thailand 50205

Email: info@kesan.asia

Website: www.kesan.asia

Facebook: Karen Environmental and Social Action Network (KESAN)

လံဂ်စဲကျိးတး - WANIDA PRESS, ဝုဂ်ကံမဲ, ကီဂ်ကျိဂ်တဲဂ်

စဲကျိးအခိဂ်ထံးကတတ်တဘျီ - ၂,၅၀၀ ဘုဂ်

တၢ်ကတိၤဖံးဘျး..... ၃

တၢ်ကတိၤဆၢန့ၣ်ဒီးတၢ်ဂ့ၢ်ကၢၤဖျိၣ်ဖျိၣ်ကိၣ်..... ၄

တၢ်လီၤမ့ၢ်ခိၣ်ဝဲခိၣ်..... ၅

တၢ်ကၢ်န့..... ၅

တၢ်ဖဲးလီၤန့/တၢ်ကျိၤလီၤန့..... ၆

ပဲၣ်မ့ၢ်ကတ်/တၢ်ပဲၣ်မ့ၢ်/ပဲၣ်မ့ၢ်ကျိၤ..... ၇

တၢ်န့ၣ်ခး/တၢ်ဆုးခး..... ၈

တၢ်ဂီၢ်ခး..... ၁၀

န့ၣ်ပျီၤဒီးန့ၣ်စၢ်အတၢ်ဟ်ပနီၣ်..... ၁၀

တၢ်တံၣ်ဘုချံ..... ၁၀

တၢ်ထီၣ်လီၤခး..... ၁၁

တၢ်ကျိၤလီၤနီၣ်..... ၁၃

တၢ်လုၢ်အိၣ်ဘျီအိၣ်ခးအက့ၢ်အဂီၢ်တဆိဘၣ်တဆိအဂ့ၢ်..... ၁၅

တၢ်န့ၣ်လီၤဘု (ကူးလီၤဘၣ်ဘု)..... ၂၃

တၢ်ပိၣ်လီၤဘု (တၢ်ဖျၢၤလီၤဘု)..... ၂၅

တၢ်ကူးဘုတၢ်သိၣ်တၢ်သီ..... ၂၇

တၢ်ဝံၣ်ဘု..... ၂၈

တၢ်ဝံထီၣ်ဘုဆူဖီပူ..... ၂၉

ယုၣ်ကိး..... ၃၀

ဖဲဘုကွဲ..... ၃၁

ဘုစံၣ်လီၤဒီးအိၣ်ဘုခိၣ်..... ၃၁

တၢ်ကိးအိၣ်ထီၣ်, တၢ်ဟီထီၣ်, တၢ်ဟီထီၣ်ထီၣ်..... ၃၂

တၢ်အိၣ်ဘျးထီၣ်ခိၣ်..... ၃၃

ဝီၢ်သြဲအခိပညီတဖၣ်..... ၃၅

တၢ်ကတိၤဖံးဘျး

ကညီပှၤထူလံၤဖိလၢအအိၣ်လၢကီၢ်သုလၢပူၤတဖၣ်အတၢ်အိၣ်မူအိၣ်ဂဲၤအကျိၤအကျဲၤ၊ တၢ်လၢအိၣ်သးသမူ၊ တၢ်စ့ၢ်တၢ်န့ၢ်၊ လၢလၢထူသန့ဒီးတၢ်ဆဲးတၢ်လၢသ့ၣ်တဖၣ် အိၣ်စဲဘျးလိာ်အသးကျၢမုဆူဒီးအဝဲသ့ၣ်အမိၢ်ပၢ်ဖဲဖုအဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်တၢ်လီၤတၢ်ကျဲၤ၊ န့ဆၢၣ် တၢ်အိၣ်ယၢဒီးတၢ်မူတတၢ်သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ။ ဘၣ်ဆၢၣ်ခိၣ်ဖျိလၢပယီၤသးမိၤစိရိၤအတၢ်မၤလဲၢ်အိၣ် ကီၢ်သန့၊ တၢ်ဒုးတၢ်ယၢဒီးတၢ်ယုၢ်မ့ၢ်ဖျိး၊ မ့ၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ်တၢ်တီၢ်ကျဲၤလၢအတက့ၢ်လဲၢ်၊ ကလၢၣ် ဒိၣ်စိအတၢ်ကျဲၣ်ကျိၣ်သ့ၣ်သန့ဒီး ဟီၣ်ခိၣ်အတၢ်ထုသိၣ်ယၢလၢမ့ၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ်ဒီးတၢ်ဆဲးတၢ်လၢ အတၢ်ဒိၣ်စိဒီးတၢ်ဘၣ်ကူဘၣ်ကဲသ့ၣ်တဖၣ်အယိ ကညီပှၤထူလံၤဖိအလၢလၢထူသန့၊ တၢ်ဆဲး တၢ်လၢအတၢ်သ့ၣ်ညါန့ၢ်ပၢ်ဒီးတၢ်ပာ်လၢပာ်ပှၤသ့ၣ်တဖၣ် ဆံးလီၤစ့ၤလီၤဒီးအိၣ်လၢတၢ်ဘၣ်ယိၣ် အပူၤန့ၣ်လီၤ။ တၢ်ပံးယၢပာ်က့ၤပဝဲကညီပှၤထူလံၤဖိအလၢလၢထူသန့ဒီးတၢ်ဆဲးတၢ်လၢအံၤ မ့ၢ်တၢ်ဘၣ်ထွဲလိာ်သးဒီးပတၢ်ဂဲၤလိာ်လၢနီၢ်ကစၢ်တၢ်စံၣ်ညီၣ်ပၤလီၤသးခွဲးယၢန့ၣ်လီၤ။

“ယုၢ်ကတၢ်ဖဲးခးဖဲးသံၣ်” ကညီပှၤထူလံၤဖိအလၢလၢထူသန့ဒီးတၢ်ဖဲးတၢ်မၤအကျိၤအကျဲၤ ဘၣ်ထွဲဒီးတၢ်ဖဲးခးဖဲးသံၣ်အံၤ မ့ၢ်လံာ်စိာ်စုဖိတဘျၣ်လၢအအိၣ်ဒီးတၢ်မ့ၢ်လၢကွၢ်စိအဒိၣ်အအါ လၢတၢ်ကပံးယၢပာ်က့ၤဒီး ဟ့ၣ်ခိၣ်ဟ့ၣ်နီၤက့ၤကညီထူလံၤအတၢ်သ့ၣ်ညါန့ၢ်ပၢ်ဘၣ်ထွဲဒီးတၢ် လၢအိၣ်နီၢ်ခိၣ်သးသမူလၢအအိၣ်ဒီးတၢ်ရဲၣ်သဲကတိၤက့ၤခိၣ်ယၢန့ဆၢၣ်တၢ်မူတတၢ်ဒီးတၢ်မူအါကလၢၣ် လၢအယုၢ်ကတၢ်သ့ၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ။ နိသိးလံာ်စိာ်စုဖိတဘျၣ်အံၤကကဲထီၣ်ဂ့ၤဂ့ၤဘၣ်ဘၣ်အဂီၢ်၊ ပ သးအိၣ်စံးဘျးဘၣ်က့ၤပှၤလၢအဆိၣ်ထွဲမၤစ့ၤပှၤလၢတၢ်ယုၤသ့ၣ်ညါဒီး တၢ်ကွဲးဖျိၣ်က့ၤတၢ်ဂ့ၢ်တၢ် ကျိၤလၢအရ့ဒိၣ်သ့ၣ်တဖၣ်အမ့ၢ်တံတၢ်ထူ၊ သရၣ်မိၢ်ကြိ၊ ဒီးမ့ၢ်ဂၢ်လုလၢဝါသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ။ လၢန့ၣ်အမဲာ်ညါ ပသးအိၣ်စံးဘျးဘၣ်တံညၣ်ကံာ်ထူဒိၣ်ဒိၣ်အါအါလၢအတၢ်တီခိၣ်ရိၣ်မဲ၊ သ့ၣ် ဆူၣ်သးဂဲၤဒီးတၢ်ဟ့ၣ်လီၤသး နိသိးလံာ်စိာ်စုဖိတဘျၣ်အံၤကကဲထီၣ်ဘၣ်ထီၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ။ ပဆၢ မ့ၢ်လၢသပှၢ်ကတၢ်လၢလံာ်စိာ်စုဖိတဘျၣ်အံၤ ကဒုးသ့ၣ်နီၣ်ထီၣ်က့ၤပှၤဖးတၢ်ဖိသ့ၣ်တဖၣ်လၢ မိၢ်ပၢ်ဖဲဖုအလၢအလၢဒီးတၢ်ဖဲးတၢ်မၤအကျိၤအကျဲၤ ဘၣ်ထွဲဒီးတၢ်ဖဲးခးဖဲးသံၣ်လၢအယုၢ်ကတၢ် နိသိးပအိၣ်မူသယဲၤသကိးတပူၤယီၤဒီးပခိၣ်ယၢန့ဆၢၣ်၊ န့ဆၢၣ်တၢ်မူတတၢ်ဒီးတၢ်မူအါကလၢၣ်က သ့အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ။

တၢ်ကတိၤဆှၢန့ၣ်ဒီးတၢ်ဂ့ၢ်ကၤဖျိၣ်ဖျိၣ်ဖျိၣ်

လူ သီပုၤထူလံၤဖိတဖၣ် ကိးနံၣ်ဒဲး န့ၣ်ဝဲလါခံၣ်ဘၣ်ဒ်အမ့ၢ် လါပျုၤ (လါဒံၣ်စဲဘၢၣ်) ဒီးသလ့လါ (လါယနူၤအါရံၤ) န့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်န့ၣ်သံဝဲလါပျုၤဒီး မ့ၢ်လါ သလ့လါတခါ န့ၣ်ထီၣ်ဝဲတဘျီ ဒီးန့ၣ်ကဒီးဝဲအပျဲၤတဘျီန့ၣ်လီၤ. သလ့လါ လါအန့ၣ်ထီၣ်ဝဲန့ၣ်ကိးဝဲလါန့ၣ်လါသလ့အဘျီန့ၣ်လီၤ. မ့ၢ်အပျဲၤတခါကိးဝဲလါ န့ၣ်လါအဒုးန့ၣ် လီၤ. ဝဲအဝဲသ့ၣ်န့ၣ်လါသလ့အဘျီ ဒီးအဒုးဒီးတလါညါန့ၣ်စံးဝဲလါ သလ့လါပအိၣ်သလ့စု ပအိၣ်သလ့ခိၣ် အိၣ်ဘျဲးအိၣ်သါသကိးဝဲလါသဝီဒီတဖျါညါဒီး ဟးကသုၣ် ဟးယုအိၣ်ယု အိၣ်ဆူကုပုၤပုၤ, ဒ်အမ့ၢ်တၢ်ပာ်ထု ပျုးဒီးဆဲးတ့ၤခိၣ်သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. မ့ၢ်အဝဲသ့ၣ်ဟး ယုအိၣ်ယုအိၣ်ဆူထံၣ်ထံၣ်ကျိတခါန့ၣ် ဟးတီအိၣ်ထံ ဒီးကိးဝဲလါတပျီ ဒီးတခွဲအိၣ်ကမဲအိၣ်ဒီး ဟးပုၤ, ကွဲးပုၤသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. မ့ၢ်ပိာ်မုၢ်ပိာ်မၤသ့ၣ်တဖၣ် ဟးယိၣ်အိၣ်ကဝဲအိၣ်သကိး ဝဲဒၣ်တက့ၢ်သ့ၣ်ဒီး တုၤမ့ၢ်အမၤန့ၢ်ညါဖာၣ်သ့ၣ်တဖၣ်လါအဘျးန့ၣ်ဝဲလါလါအပူၤဒီး ယိအိၣ် ဘၢအိၣ်သကိးဝဲလါထံနံၣ်ခိၣ်ဒီး အိၣ်သကိးဝဲဒီးဟံၣ်ဖိဖိဖိ ဝီပုၤဒီးဝဲဝဲ ညါဖိလါအအိၣ်တၢ်လါ တၢ်ဘျးလါသ့ၣ်တဖၣ် နီၤအိၣ်လိာ်အသးဒီးဟဲက့ၤဝဲအိၣ်ခိၣ်အိၣ်ဝဲဆူဟံၣ်ဆူယီၤန့ၣ်လီၤ. အဝဲ သ့ၣ်မၤတရံးတၢ်မၤဒ်အံၤ ကိးမုၢ်နံၣ်ဒဲးဒီး အတၢ်မုၢ်ဘၣ်အိၣ်ဒ်အံၤတနံၣ်ဝဲတနံၣ်န့ၣ်လီၤ. ဒီးတယု တၢ်အုၣ်လိာ်တၢ်လိာ်သးကဒဲကဒဲဘၣ် ဒီးတတူၢ်လိာ်ပုၤဂၤအတၢ်ကတိၤဆှၢန့ၣ်ဆှၢန့ၣ်ဘျဲးဘျဲးစ့ၢ်ကိး ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ဝဲအဝဲသ့ၣ်အိၣ်တလ့စုတလ့စုအခါဒီး ဟးကသုၣ်ဆူကုပုၤပုၤ ထံၣ်ထံၣ်ကျိ အခါန့ၣ် တမ့ၢ်လါအကဟးတခါဘၣ်. မ့ၢ်တခါဟးကွၢ်ထံကွၢ်နီၣ်ဖူဖိသ့ၣ်ဖိ လါအဝဲသ့ၣ်က ကုၣ်မုၢ်မၤဝဲအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. တုၤမ့ၢ်အဝဲသ့ၣ်ဟးကွၢ်နီၣ် ကွၢ်စူၣ်ဖူ ကွၢ်စူၣ်သ့ၣ်ဝဲ မုၢ်ဟါတဘျီဟဲ က့ၤဒီးထံၣ်လိာ်တၢ်ပိၣ်သကိးတၢ်လါခံၣ်ဒုၣ်သ့ၣ်အဖိခိၣ် လါအဝဲကန့ၣ်လါဖဲးအိၣ်မၤအိၣ်ဖဲန့ၣ် တဘျီ ဖူဒီးဖျါသဝီဒီဖျါညါ သ့ၣ်ညါထွဲအိၣ်ဒီးကိးဝဲလါပုၤအစုလီၤဝဲဆိတ့ၢ် ဝဲအစုလီၤပုၤဆိတ့ၢ် ဒ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ပိၣ်အါတဲအါကဒုးကဒုၣ်တၢ်လါတဂၤဒီးတဂၤတအိၣ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ဝဲန့ၣ်ဖူသ့ၣ် သ့ၣ်တဖၣ်အံၤကိးဝဲလါဒုအိၣ်လဲန့ၣ်လီၤ.

တၢ်လီၤမ့ၢ်ခိၣ်ဝဲၤခိၣ်

လူ သီပှၤထူလံၤဖိတဖၣ်ညီၣ်န့ၢ် န့ၣ်လီၤဖဲးခးဖဲထွဲကုၣ်လၢအခိၣ်ထံးတနွံန့ၣ်လီၤ. ဖဲန့ၣ် အခါအဝဲသ့ၣ်လဲၤဟံးန့ၢ်ဝဲဟီၣ်ခိၣ်လၢန့ၣ်ပှၤ လၢအခးပနီၣ်ယၢ်ဝဲတလီၢ်န့ၣ် ထဲသိး ဇီးဆီဒံၣ်တဖျၢၣ်ဇီး ဘိၣ်ယၢ်ဝဲလၢကၢ်ဘဲဆူလၣ် မ့တမ့ၢ်ကၢ်လၢအဲးအလၣ်ဇီး ဟဲက့ၤစိၣ်ဝဲဆူသဝီပှၤ ဆူပှၤကၢ်တၢ်အအိၣ်ဇီး ဋးကွၢ်ကၢ်ကွၢ်ဝဲလီၤတၢ်လီၤဆဲးလၢဆီယံ မ့တမ့ၢ် ဆၢန့ၣ်လီၤ. တၢ်ဋးတၢ်ကၢ်မ့ၢ်အၢၣ်လီၤဇီးမၤအိၣ်ဝဲသ့ မ့ၢ်တအၢၣ်လီၤဇီး ဆဲးယုကဇီးဝဲအသီတ လီၢ်ကဇီးန့ၣ်လီၤ. ဇီးဖဲဟီၣ်ခိၣ်လၢန့ၣ်ဇီးကွၢ်ကၢ်ကွၢ်အီၤတခါအံၤဝဲတဘျီ အဝဲသ့ၣ်ဘိၣ်ထီၣ်ကဒါ က့ၤဟီၣ်ခိၣ်တခါအံၤအလီၢ်လီၢ်ဇီး လဲၤပၢ်က့ၤဝဲဖဲအလီၢ်လီၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဇီးကွၢ်ကၢ်ကွၢ်တၢ်ဒ် အံၤသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ် တၢ်မၤအီၤသ့ကျဲၣ်ခံဘိ ဟဲက့ၤစိၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ဆူဟံၣ် ဇီးလဲၤဆၢန့ၣ်ပှၤကၢ်တၢ်သ့ မ့တမ့ၢ် ကွဲမ့ၢ်ပှၤကၢ်တၢ်တဂၤအံၤလဲၤဆူပှၤဇီး ကၢ်တၢ်လၢန့ၣ်ပှၤသ့စ့ၢ်ကီၢ်ဝဲဒၣ်န့ၣ်လီၤ. မ့မ့ၢ်န့ၣ် သဝီတနီၤလၢအဖဲးတဘျီခးတကျးယီ ခးအလီၢ်တဆံဆူအဘျီသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်ဆၢၣ်သၢဝဲပှၤကၢ် တၢ်ထဲတဂၤဇီးဝဲဒၣ်လၢပှၤခဲလၢၢ်အဂီၢ်သ့ဝဲဒၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ကၢ်န့ၣ်

တၢ်ကၢ်န့ၣ်လၢဆၢ

ကျိၣ်န့ၣ်ဝဲကျဲၣ်တဘိလၢအစိးကွၢ်ဆူမ့ၢ်ထီၣ်တကပၤဇီး ဟံးန့ၢ်အီၤထဲတကပိၣ်ဝဲၤ လဲၤဟ့ၣ်ပှၤကၢ်တၢ်တဘျီယီ ယုၣ်ဇီးဟီၣ်ခိၣ်လၢန့ၣ်ဟံးန့ၢ်လၢန့ၣ်ပှၤန့ၣ်လီၤ.

တၢ်ကၢ်န့ၣ်လၢကဟံလၣ်

ဒုန့ၢ်ကဟံလၣ် ကဘၣ်တကညဲဖိဇီးလဲၤစိၣ်အီၤဇီးဟီၣ်ခိၣ်လၢန့ၣ်လဲၤဟံးန့ၢ်အီၤလၢန့ၣ်ပှၤ ဆူပှၤကၢ်တၢ်အအိၣ်

တၢ်ကၢ်န့ၣ်လၢဆ့ဖိကူ

ဆ့ဖိကူဇီးကဟံလၣ်န့ၣ် တၢ်ဆိးကါအီၤကျဲၣ်သိးသိးန့ၣ်လီၤ.

တၢ်ကၢ်န့ၣ်လၢဆီယံ

ညီၣ်န့ၢ်ပှၤလၢပှၤကမိအိၣ်ဆိတဘျီလၢလၢ လၢအသ့တမ့ၢ်ဆီဟးဂီၤဘၣ်န့ၣ် တချးလၢအ ချီဝဲမ့ၢ်ဂ့ၤ, အယီဝဲမ့ၢ်ဂ့ၤ, တလံာ်န့ၣ်ဝဲအဇးဆ့အယံတခါအံၤဇီး လိယုယၢ်ဝဲမူးမူးနီၢ်ဇီး မ့ၢ်လိၣ် သူဝဲတဘျီလၢလၢဇီး ထုးထီၣ်သူဝဲန့ၣ်လီၤ. ပှၤကၢ်တၢ်တဂၤဟံးထီၣ်ဆီယံဇီး ထွါကွံာ်ဝဲ ကွးကွံာ် ဝဲလၢယဲာ်ဂ့ၤဂ့ၤ, သ့ၣ်လးဂ့ၤဂ့ၤ မၤဒုကစၢ်တဂၤဖိၣ်ဘၣ်ဆီယံတဘိဝဲၤ ထိးဘၣ်ဝဲဇီးဟီၣ်ခိၣ်ဖိလၢ

တၢ်ဟဲက့ၤစီၢ်န့ၣ်အီၤဝံၤ ဆဲးကွၢ်မၤကွၢ်ဝဲဒၣ်န့ၣ်လီၤ. ဆီယံလၢတၢ်ဆဲးယၢ်အီၤဖဲဆီယံပူၤတခါအံၤ ကိးဝဲလၢမိကဲန့ၣ်လီၤ. မိကဲတခါအံၤ နမၤန့ၣ်လၢကျိၤအဘျီအဘျီသ့ဝဲဒၣ်ဂ့ၤဂ့ၤလီၤ. မ့တမ့ၢ် ကၢ်ဘဲ ဆူလၢနဘိၣ်ဟီၣ်ခိၣ်တခါအံၤအဒိယံ သ့ဝဲဒၣ်ဂ့ၤဂ့ၤစ့ၢ်ကိးန့ၣ်လီၤ.

ဆီယံလီၤ/ဆီယံဂ့ၤ

ဆီယံလၢနဒူးတၢ်, ကၢ်တၢ်ဂ့ၤန့ၣ် ကဘၣ်မ့ၢ်မိကဲ ကဘၣ်ထီၣ်ယီၤတၢ်ကလၢန့ၣ်လီၤ. အဆ့ၣ်အဒုတဘၣ်အိၣ်နီၣ်တမံၤဘၣ်န့ၣ် အဝဲသ့ၣ်စံးဝဲလၢဂ့ၤန့ၣ်လီၤ.

ဆီယံတလီၤ/ဆီယံတဂ့ၤ

ဆီယံလၢတၢ်ဒူးတၢ်ကၢ်တၢ်တဂ့ၤဘၣ်န့ၣ် ဆီတဘျီယီၤအပံၤအပူၤကဘၣ်ဖျၢၣ်ထီၣ် မ့မ့တ့ၢ် ဖဲနထူးကွၢ်တၢ်ကွၢ်အီၤအခါအပူၤလီၤဆီတအိၣ်ဘၣ် တုၤမ့ၢ်နဆီလီၤမိကဲတဘျီယီၤ အပူၤအိၣ်ထီၣ် ခံဆူသၢဆူန့ၣ်မ့ၢ်ဝဲဒၣ်ဆီယံတဂ့ၤဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ဝၣ်ကျဲၣ်ဆျါလၢပုၤကၢ်တၢ်န့ၣ် အခိၣ်ထီၣ်မ့ၢ်ယူ အခိၣ်ထံးမ့ၢ်ယူန့ၣ် ဂ့ၤဝဲဒၣ်လီၤ. မ့မ့ၢ်အခိၣ်ထံးဖျၢၣ်ထီၣ် အခိၣ်ဖျၢၣ်ထီၣ်န့ၣ် စံးစ့ၢ်ကိးဝဲလၢတမ့ၢ်တၢ် အဂ့ၤဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဖဲးလီၤဒူ/တၢ်ကျိၤလီၤဒူခံ

လူၤသီပုၤထူလံၤဖိတဖၣ် ဟံၣ်ပနီၣ်ဝဲပိာ်မုၢ်န့ၣ် န့ၢ်ဟံၣ်ပိာ် ပိာ်ခွါတခါန့ၢ်ဟံၣ်စံၣ်, မ့တမ့ၢ် လၢခးန့ၣ်လီၤ. တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤလၢအဘၣ်ယးဒီးတၢ်အိၣ်ယဲၤအိၣ်ဘျးတဖၣ်န့ၣ် ဟံၣ်ခိၣ်ခွါက ဘၣ်စ့ၢ်ထွဲဟံၣ်ခိၣ်မုၢ်ခဲလၢ်လီၤ. မ့မ့ၢ်ခး မ့တမ့ၢ် ဝဲတလီၤန့ၣ် ဘၣ်ယးတၢ်ဒုၣ်ထံၣ်ရဲၤခး, တၢ်လုာ် တၢ်သးခဲလၢ် ယုာ်ဒီးဖံၣ်ယီၤအမူးန့ၣ် ဟံၣ်ခိၣ်မုၢ်ကဘၣ်မၤထွဲဟံၣ်ခိၣ်ခွါခဲလၢ်လီၤ. န့ၣ်အသိး ဖဲတၢ်ကကျိၤလီၤဒူခံအဆၢကတီၢ်န့ၣ် ဟံၣ်ခိၣ်ခွါကတၢ်ကတီၢ်ထီၣ်ယဲၤဖဲးဒူခံတဘျီဒီး သမံၤသမိးကွၢ်အီၤလီၤတၢ်လီၤဆဲး န့ၣ်အသိးအဝဲမ့ၢ်ကျိၤတၢ် သုတဖျၢၣ်ကွၢ် သုတပိာ်ကွၢ်တဂ့ၤအဂီၢ်န့ၣ် လီၤ. ဖဲဟံၣ်ခိၣ်ခွါလဲၤတၢ်အခါ ဂုၢ်တဘၣ်ဘျီၣ်တၢ်ကျဲၤဘၣ်, တၢ်ဟံၣ်တဘၣ်ကိးဘၣ်, တၢ်တဘၣ် ဆဲဘၣ်န့ၣ်လီၤ. အဝဲလဲၤတုၤဒူလၢ်ပူၤဒီး ဟံးထီၣ်အယဲၤဖဲးဒူဒီး ကျိၤလီၤဝဲသၢကဝီၤဝံၤ တြံးထီၣ် ဖိဂီၤဖိဘီဖဲန့ၣ်ဝံၤဒီး ဟဲက့ၤဆူဟံၣ်န့ၣ်လီၤ. မ့ၢ်ဆ့ၣ်ထီၣ်တဘျီန့ၣ် အဝဲလဲၤကဒီးဆူအကျိၤလီၤဒူ ပူၤဒီး မၤကဒီးဝဲကျဲၣ်ကျဲၣ်ဒဲးဒဲး န့ၣ်အသိးပစံးတ့ၢ်အသိး တၢ်ဟံၣ်တဘၣ်ကိး ဂုၢ်တဘၣ်ဘျီၣ်တၢ်ကျဲၤ ဒီးယဲၤတဘၣ်ပိာ်ဘၣ်သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. န့ၣ်အသိးဆဲၣ်ဖိကီၢ်ဖိ တၢ်ပလၢပကွၢ်သုတအိၣ်တဂ့ၤအ

ဂီၢ်မၤဂၢၢ်လိာ်ဝဲ ဖဲးဘၣ်ဝဲဒုးတက့ဖိဖျၢၣ်ဖျၢၣ်ဖိလီၤ. နီၣ်န့ၣ်ဝံၤ ဟဲက့ၤလီၤဆူဒုးယၤဒီး ဘၣ်လီၤမ့ၤ ဆွဲဒီးအိၣ်မ့ၤ ကိၣ်လီၤဝဲမ့ၤခိၣ်ဖဲန့ၣ်ဝံၤ အိၣ်မ့ၤဝံၤ ဟဲက့ၤကဒါဆူဟံၣ်န့ၣ်လီၤ. မၤဝဲဒ်အံၤပျဲထီၣ် သၤဘျီ တၢ်ထီၣ်ဆ့ၣ်လီၤဒုးမ့ၢ်တအိၣ်နီတမံၤဒီး န့ၣ်လီၤဖဲးဒုးဖဲးသ့ၣ် ဖဲးဒီးဖဲးကၣ်လိာ်အသးလၢ သဝီပူၤတဝီဝံၤတဝီန့ၣ်လီၤ.

တၢ်ကျိသ့ၣ်ဒုး/သ့ၣ်ခံဒီၣ်

ပှၤဖဲးဒုးဖိကိးဂၤဖဲး ဒ်သိးအဒုးကကၢၤဂ့ၤဂ့ၤအဂီၢ် ဒီၣ်ဘျဲးဝဲသ့ၣ်ဒုးသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. အ ဝဲသ့ၣ်ဒီၣ်သ့ၣ်ဒုးအံၤ ကိးဝဲလၢသ့ၣ်ခံဒီၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖဲးအဝဲသ့ၣ်တချးဒီၣ်ဒ်သ့ၣ်ခံဒီၣ်ဘၣ်န့ၣ် က ဘၣ်မ့ၢ်ပှၤသဝီဖိတဖၣ်ကိးဂၤဖဲး ဖဲးဒုးကဘၣ်ဝံၤကိးဂၤဖဲး ဝံၤမးဒီး စးထီၣ်ဒီၣ်သ့ၣ်ခံဒီၣ်န့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်ဒီၣ်သကိးကဒီးဝဲ ဒီၣ်ဒီးဒီၣ်ကၣ်လိာ်ကဒီးအသး ဒ်သိးအဖဲးဒုးအသိးန့ၣ်လီၤ. ဖဲးန့ၣ် အခါ သ့ၣ်ကျိလၢအအိၣ်တ့ၢ်သ့ၣ်တဖၣ် ကျိဝံၤကွံာ်ဝဲတနံၤယီ ဖဲးအကျိသ့ၣ်ခံဒီၣ်အခါန့ၣ်လီၤ. ညီန့ၢ်ပှၤကျိသ့ၣ်ဖိတဖၣ် သ့ၣ်ကျိတခိၣ်ဒုးအိၣ်ဝဲသံးမံတပလီၤန့ၣ်လီၤ. ဖဲးအဝဲသ့ၣ်ဖဲးဒုးဝံၤ ကျိ သ့ၣ်ခံဒီၣ်ဝံၤတဘျီန့ၣ် မၤမုၢ်မၤမုၢ်အသး ကဲထီၣ်တၢ်ဖဲးဒုးဝံၤအမူး အိၣ်သကိးသံး, သံးကတံၤ တဖၣ်အါအါဒီး ကတံၤနံၤကတံၤအ့တၢ်ဘျဲးဘျဲးန့ၣ်လီၤ.

ပဲာ်မ့ၣ်ကဝၣ်/တၢ်ပဲာ်မ့ၣ်/ပဲာ်မ့ၣ်ကျိ

လၢသ့ၣ်ကီလီၤက့ၤတကယၤ အဝဲသ့ၣ်ဆ့ၣ်မဲာ်ဆ့ၣ်ဖၣ်ဒီး စးထီၣ်ကျိသကိးကဒီးမ့ၣ်ကဝၣ် န့ၣ်လီၤ. တၢ်လၢတၢ်ပဲာ်မ့ၣ်ကျိန့ၣ် လၢသဝီတဖျၢၣ်အပူၤ ဟ်ခိၣ်ဟ်နံၤဝဲဒၣ် ပှၤဆ့ၣ်မဲာ်ကျိအခိၣ် တဂၤဆူခံၤန့ၣ်လီၤ. ဖဲးန့ၣ်အခါအဝဲသ့ၣ် ဒ်ပှၤဆ့ၣ်မဲာ်အခိၣ်တဂၤ နဲၣ်ကျဲၤလီၤအသိး အဝဲသ့ၣ် ပိာ်ထွဲဝဲယုယုဒီး မၤဒီးမၤကၣ် မၤသကိးကဒီးဝဲ ဒုးတလီၢ်ဝံၤတလီၢ်န့ၣ်လီၤ. ပှၤပိာ်ခွါသးပှၤဒီး ပှၤဖိၣ်သ့ၣ်ခွါတဖၣ် ပဲာ်မ့ၣ်ကျိ မ့ၢ်မ့ၢ်ပှၤ မ့ၣ်ကနီၤဖိတဖၣ် ခွဲဝဲဒၣ်မ့ၣ်ကျိန့ၣ်လီၤ. လၢအ ဝဲသ့ၣ်အတၢ်မၤသကိးတၢ်ဒ်အံၤအဖိခိၣ် ဒုးတလီၢ်ပဲာ်ဘၣ်မ့ၣ်အူကတံာ်တံာ်ဒၣ် တမ့ၢ်ထူၣ်ဖိန့ၣ် လီၤ. ဖဲးအဝဲသ့ၣ်ပဲာ်သကိးမ့ၣ်တမ့ၢ်ထူၣ်ဝံၤတဘျီ ပိာ်ခွါတဖၣ်လဲၤလီၤဆူထံခိၣ်ထံနံၤဒီး တခွဲအိၣ် ကမဲာ်အိၣ်တနီၤ ထုတၢ်ကးတၢ်သကိးပျီပျီန့ၣ်လီၤ. မ့ၢ်ပိာ်မ့ၣ်ပိာ်မၤတဖၣ် လီၤကဝဲအိၣ်တၢ် တနီၤ ထီၣ်ယုအိၣ်ပိာ်ထံ သ့ၣ်ဆူပှၤပူၤ ထံနံၤကွံာ်ခံန့ၣ်လီၤ. ဒ်န့ၣ်တဘျီ မ့ၢ်ဆ့ၣ်ထီၣ် လဲၤပဲာ် သကိးကဒီးဝဲဆူ ဒုးအသိတလီၢ် တဂၤဘၣ်တဂၤဒ်အံၤတုၤအဝံၤဒီးဝဲတစုန့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဖွဲၣ်ခူး/တၢ်ဆူးခူး

အါတက့ၢ်ပှၤထူလံၤဖိဟ်လီၤမဲၣ်အူ ဘူးမုၢ်ကလီၤန့ၣ်အဆၢကတီၢ်န့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်စံးဝဲ မုၢ်လီၤန့ၣ်တဘျီကလံၤကံၢ်အယိ နဆူးခူး ခူးကဲၤဂ့ၤမးဒီးနီၣ်ပျီ, ဘုဂ့ၤမးန့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်ကဆူးခူးအဂီၢ် ဟ်ခိၣ်ဟ်န့ၣ်စ့ၢ်ကိးဝဲလၢသဝီတဖျၢၣ်အပူ ပှၤဟ်လီၤမ့ၣ်အူညီၣ်န့ၣ်တဂးဒီး ကွၢ်နီၣ်ဝဲဒီးသ့ဝဲလၢတၢ်ဟ်လီၤမ့ၣ်အူလၢခူးတလီၢ်ဘၣ်တလီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဒီးန့ၣ်န့ၣ်ဝဲဒၣ်ပှၤတဂးအံၤ လၢအဝဲဟ်လီၤမ့ၣ်အူဒီးမ့ၣ်အူတဖူဘၣ်. အိၣ်တၢ်ကံၢ်ဒီးတလဲးအိၣ်စ့ၢ်ကိးဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ပှၤထူလံၤဖိတဖၣ်အဝဲသ့ၣ်ဆူးခူးဟ်လီၤမ့ၣ်အူန့ၣ် တဟ်လီၤဝဲလၢ (မိးခြံ) ဘၣ်. မ့မ့ၢ်တခီသ့ဝဲဒၣ်လၢမ့ၣ်သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဆူးခူး, တၢ်ဖွဲၣ်ခူးတၢ်သိၣ်တၢ်သီ

ဟ်လီၤဝဲတၢ်သိၣ်တၢ်သီဒ်အံၤ

- ပှၤဆူးခူးဖိကိးဂၤကဘၣ်ဆ့ၣ်နီၤ.
- ပှၤဆူးခူးဖိကိးဂၤတဘၣ်ဆ့ၣ်နီၤလၢမ့ၣ်ကတ်ချၢဘၣ်.

(ကျိုက်ကျိုက်ဒေ) နှင့်လီ၊ အဝဲသ့ဆူးခူးမုဆုတ်တနံ၊ ဆုတ်မုတ်ဆုတ်ဖတ်ဝံ၊ ဟဲကုဆူဟံဦးတ
မာတန်နီတမံဘာဉ် ဦးစံးဝဲလၢအအိဉ်ပံာ်မုတ်နှံလီ၊

တၢ်ဂီၢ်ခး

ပုထူလံဖိအပုသ့ကုသးပုၤလၢပုၤနီၢ်နီၢ်တဖၣ်နှံ ခးလၢအဂီၢ်ဝဲနှံ တဂီၢ်ဝဲကီကဒီ
ဘဉ် မ့တမ့ၢ် ဟံဃာ်ဝဲနွံးကူးခံတနီၤ ဦးစံးဝဲလၢအကကွံာ်စိးဝဉ်ဃးနှံလီ၊ ဘဉ်ဆဉ်တမ့ၢ်ဒ်
နှံဘဉ်၊ မ့မ့ၢ်တခီမ့ၢ်ဒ်သိးဟံဃာ်နှံဝဲပအူးအဆဉ် ဒ်သိးအသုတမၤဘဉ်ဒ်ဘုတဂ့ၤနှံလီ၊

ဖူပုၤဒီးဖူစၢ်အတၢ်ပာ်ပနီဉ်

ညီနီၢ်ခးလၢသ့ၣ်ပုၤဝဉ်ပုၤတဖၣ်နှံ ညီနီၢ်တၢ်ပာ်အီၤဆၢအလီၢ်ခံဘျီသ့ၣ်သ့ၣ်နှံလီ၊ မ့
မ့ၢ်တၢ်ဘီဉ်ဒ်ဖူယဲၢ်နံဉ် မ့တမ့ၢ် နွံနံဉ်နှံ အါတက့ၢ် တၢ်ပာ်အီၤဆၢအလီၢ်တလါဒီး တၢ်ထီဉ်အီၤ
ဘျဉ်အီၤနှံလီ၊ တချုးလၢအဝဲသ့ၣ်ထီဉ်ခးဒ်ဘဉ်နှံ ဝံဒီးဝံကဉ်လိာ်ကဒီးအသးလၢဘုချံတဝီ
ဘဉ်တဝီကဒီးနှံလီ၊

တၢ်တံာ်ဘုချံ

စိပုၤကွံာ်ပုၤမၤဖဲဖိတဖၣ် အါတက့ၢ်ဂံၢ်ထီဉ်ဝဲမုၢ်နံၤမုၢ်သီလၢ ကထီဉ်လီၤဘျဉ်လီၤဘုချံ
မုၢ်နံၤကဂ့ၤအနံၤဖဲလဲဉ်တနံၤနှံ တံာ်ဘုချံနှံလီ၊ တၢ်တံာ်ဘုချံစံးတၢ်နှံ ပုၤမၤဝဲအခိဉ်တဂၤ
လဲၤလၢခးဒ် ဦးပံာ်ထီဉ်ဘုချံလၢအစုမုၢ်ခိဉ်တပံာ်ဖိဒီး ဆိကမိဉ်ထီဉ်ဝဲ မုၢ်နံၤလၢအကဟံပနီဉ်ဝဲ
ဒီး ဖူးဝဲခံဖျဉ်ခံဖျဉ်မုၢ်ပုၤထီဉ်နှံ မုၢ်နံၤအဝဲနှံကြးဝဲဘဉ်ဝဲဒီး ဒ်ဘုတံာ်ချံအတၢ်ဟ့ၣ်ပနီဉ်အီၤ

အသိး ထိုင်လီဘျဲာ်လီဝဲ ပူဖျဲးဒီးတၢ်တြီမၤတံာ်တၢ်အကလုာ်ကလုာ်န့ၣ်လီၤ. မ့ၢ်ဘုချံၣ်မ့ၢ်အိၣ် ဘျဲာ်တဖျါန့ၣ် ဝဲးဝဲလၢတဂ့ၢ်ဘၣ်ဒီး တထိုင်လီဘျဲာ်လီဝဲဘၣ် တံာ်ကဒီးဝဲဘုချံၣ်အသိးတနံၤန့ၣ် လီၤ. မ့တမ့ၢ်ပတုာ်ယာ်ဝဲတနံၤ ကိးဝဲလၢ (ယီၤအိၣ်တနံၤ) ခဲဂီၤတခိၣ်န့ၣ်ထိုင်ဝဲသ့န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ထိုင်လီၤခး

တၢ်လၢပုၤကဘၣ်ထိုင်လီၤခးတဂၤဒီး ပုၤကဘၣ်ဘျဲာ်လီၤခးတဂၤန့ၣ် ဘၣ်တၢ်ယုထၢထိုင် အီၤလၢပုၤဖိၣ်သၣ်ခါဒီး မ့ၣ်ကနီၤစီဆံၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖိၣ်သၣ်ခါလၢပုၤအါဂၤယုထၢအီၤလၢကဘၣ်ထိုင် လီၤခးတဂၤ ဟံးထိုင်မ့ၢ်ဆဲးလီၤအဘိဒီးဆဲးထိုင်ဝဲသၢဂ့ၢ်ဒီး မ့ၣ်ကနီၤလၢအဘၣ်တၢ်ယုထၢအီၤတ ဂၤစ့ၢ်ကိး ဘျဲးလီၤကွၢ်အကုၤလၢအဝဲယာ်ဝဲလၢအလိၤတဒုန့ၣ်ဒီး စ့ၢ်ထိုင်ဝဲဒၣ်ဘုချံၣ်အစုတကပတ စ့ၢ်ဒိၣ်ဒိၣ်ဒီး န့ၣ်လီၤဘျဲာ်လီၤဘုချံၣ်ဆူဖိၣ်သၣ်ခါအမ့ၢ်ပုၤန့ၣ်လီၤ. ဝဲန့ၣ်အခါဖိၣ်သၣ်ခါန့ၣ် အိၣ်ခိး ဝဲမ့ၣ်ကနီၤအမ့ၢ်ပုၤလၢအထိုင်လီၤဝဲ မ့ၢ်တလၢဒီးမ့ၣ်ကနီၤအဘုချံၣ်ခဲစ့ၢ်ဘၣ်န့ၣ် ဆဲးထိုင်အါထိုင် ကဒီးဝဲတုၤမ့ၣ်ကနီၤအဘုချံၣ်လၢာ်တစုန့ၣ်လီၤ.

တၢ်ထိုင်လီၤခးတၢ်ထုကဖၣ်

ဖိၣ်သၣ်ခါလၢအထိုင်လီၤခးတဂၤ ကဘၣ်ထုကဖၣ်ဝဲဒ်လၢအံၤအသိးန့ၣ်လီၤ. လီ ဟီၣ်ခိၣ်, ကနီၤဘုချံၣ်, ယုၤဒ်ထိုင်, တဖျါဒ်ဆီ, ယုၤလၢဒံး, စိၣ်လၢနနီၣ်, ခုတဘၣ်ပုၤတဂ့ၢ်, မ့ၢ်ထုာ်ဖးဖိမ့ၢ်ယုာ်လံး. ဖိၣ်သၣ်ခါဒီးမ့ၢ်ကနီၤလၢအဘၣ်တၢ်ယုထၢအီၤခဲဂၤအံၤ ထိုင်လီၤဘျဲာ်လီၤ ခးဝဲတဘျီ ပုၤအါဂၤဝဲထိုင်ဘုချံၣ်ဒီး ထိုင်လီၤဘျဲာ်လီၤသကိးတၢ်ယုယုဆူခးကျါပုၤ တုၤခးဝဲတ စုန့ၣ်လီၤ.

တၢ်လၢပကဘၣ်တၢ်နီၣ်အီၤအဒိၣ်ကတၢၢ်

မၢၢ်ဘိ, မၢၢ်ဆဲးလီၤ, တၢ်ကဘၣ်ယုကျိၣ်နီၣ်အီၤလၢဝၣ်ကျၢၣ်ဖိမ့ၢ်ဂ့ၤ ဝၣ်ဘွၣ်မ့ၢ်ဂ့ၤ မ့တမ့ၢ်ဝၣ် တခါခါလၢအဂ့ၤမၢၢ်ဆဲးလီၤသ့ဝဲဒၣ်န့ၣ်လီၤ. ဘၣ်ဆၣ်ဒီး မ့မ့ၢ်အခိၣ်မ့ၢ်ကွၢ်ဆူမ့ၢ်ဟဲထီၣ်တကယု ကြးဝဲဂ့ၤဒိၣ်တက့ၢ်န့ၣ်လီၤ.

ဖိၣ်သၣ်ခွါလၢအထီၣ်လီၤခးတဂၤန့ၣ် ကဘၣ်ထီၣ်ထီၣ်ဝဲတကယု ထီၣ်လီၤဝဲတကယု န့ၣ် တသ့ဘၣ်. မ့ၣ်ကနီၤလၢအဘျဲၣ်လီၤဘုတဂၤစ့ၢ်ကီး ကဘၣ်ဘျဲၣ်ထီၣ်ဝဲဒၣ် ဘျဲၣ်လီၤဝဲတသ့ ဘၣ်. တုၤမ့ၢ်ပုၤထီၣ်ခးဖိတဖၣ်ထီၣ်သကိးခးဝံတဘျီန့ၣ် ပုၤကီးဂၤဖဲးကဘၣ်က့ၤက့ၤဆူခးကစၢ် အဟံၣ်ပုၤကီးဂၤဖဲးန့ၣ်လီၤ. အဂ့ၢ်ဒ်အံၤ ဟံၣ်ကစၢ်မ့ၣ်တဂၤ အိၣ်ကတီၤဟံၣ်အသးဒီး သံးကတံၤမ့ၢ် ဂ့ၤ သံးမံၢ်မ့ၢ်ဂ့ၤ သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဟံၣ်ခိၣ်ခွါကတံၤကတီၤက့ၤတၢ်လၢအခးကျၢၣ်ပုၤ ဖဲးခးဝံ (ကိး ဝဲခးလံး) အကတီၢ်ဝံတဘျီ ခးကစၢ်တဂၤဟံးထီၣ်က့ၤဘုချံၣ်လၢပုၤအါဂၤဘျဲၣ်ဝဲတလၢၣ်တဖၣ်ဒီး ဘုချံၣ်လၢအဟဲက့ၤလူဖိၣ်က့ၤဝဲသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ် လဲၤဟံးထီၣ်ဝဲမၢၢ်ဘိ လၢအကိးဝဲမၢၢ်ဆဲးလီၤတဘိ အံၤဒီး လဲၤဖဲးန့ၣ်ဝဲယုလၢသးဒ့ၣ် ဘျဲၣ်လီၤဝဲဘုချံၣ်သၢဖံၣ်ဖိဆူမၢၢ်ဆဲးလီၤအပူၤဝံ ဆိးလီၤယုၣ်ယု လၢသးဒ့ၣ်ဆူမၢၢ်ဆဲးလီၤအပူၤဝံ ဟံးထီၣ်မၢၢ်ဆဲးလီၤဒီး စ့ၤထီၣ်ဘုချံၣ်လၢပုၤအါဂၤဘျဲၣ်တလၢၣ်ဒီးလူ ဖိၣ်က့ၤဝဲတစ့ၤဖိဒီး ထီၣ်လီၤဝဲမၢၢ်ပုၤသၢဆူဒီး ဘျဲၣ်လီၤဝဲသၢဆူစ့ၢ်ကီးဒီး ဆဲးနီၣ်ယၢၣ်ဝဲလၢဝၣ်က့ ဂ့ၤဂ့ၤန့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်စံးဝဲလၢဘုမိၢ်ပုၤအဝဲအံၤမ့ၢ်ဂ့ၤန့ၣ် ခးဒီးလီၤညါဘုဂ့ၤဝဲဒီး တၢ်အိၣ်ကူအိၣ် လၢအိၣ်ဝဲဒၣ်လၢတနံၣ်အဂီၢ်ဂ့ၤဂ့ၤန့ၣ်လီၤ. ခးကစၢ်ဖဲအထီၣ်လီၤက့ၤအဘုချံၣ်အခါန့ၣ် ပုၤကဘၣ် ဝဲးအီၤလၢထံလီၤ. အခိၣ်ပုၤမ့ၢ်ခိၣ်စူဂ့ၤ, ယဲဘၣ်ပစီၤဂ့ၤဝဲဒၣ်. နမ့ၢ်တလူခးကစၢ်လၢထံဖဲအထီၣ် လီၤအဘုဆဲးချံၣ်အခါဘၣ်န့ၣ် စံးဝဲလၢယဲတဘၣ်ပစီၤတဂ့ၤဘၣ်. ဒ်န့ၣ်အသိး ဘုချံၣ်လၢခးကစၢ်ဘျဲၣ် လီၤဝဲလၢမၢၢ်ဆဲးလီၤအပူၤသၢပံၢ်စ့ၢ်ကီး တၢ်ကဘၣ်လူန့ၣ်ထံဖဲန့ၣ်စ့ၢ်ကီးန့ၣ်လီၤ. စံးဝဲအခိၣ်ပုၤလၢ နမ့ၢ်လူန့ၣ်ထံလၢမၢၢ်ဆဲးလီၤအပူၤစ့ၢ်ကီးယဲကဘၣ်, ပစီၤကဂ့ၤစ့ၢ်ကီးဝဲန့ၣ်လီၤ.

တၢ်အံၤဝံအလီၢ်ခံ ပုၤကီးဂၤဖဲးကဘၣ်ဟဲက့ၤဆူခးကစၢ်အဟံၣ် မ့ၢ်ဒ်သိးကဟဲက့ၤအိၣ်သ ကိးအိၣ်သကိးတၢ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဟံၣ်ခိၣ်ခွါဟဲက့ၤတုၤဒီးဟံၣ်ခိၣ်မ့ၣ်ဘိဟံၣ်န့ၣ်အီၤသံးခိၣ်ထံတဖၣ် န့ၣ် ဆီယီၤန့ၢ်ဝဲဒီးတချုးဒ်လၢအဝဲသ့ၣ်ဒုးအီၤပုၤအါဂၤဒ်ဘၣ်န့ၣ် ဝဲအခိၣ်ဒ်ပစံးတၢ်အသိးဟံၣ် ခိၣ်ခွါတဂၤ ဒုၣ်လီၤရဲၤလီၤတၢ်ဆူထံကစၢ်ကီၢ်ကစၢ်အအိၣ်ဝံမး ဒုးအီၤပုၤအါဂၤသ့န့ၣ်လီၤ. ဖဲန့ၣ် အခါ မ့ၣ်ကနီၤဖိၣ်သၣ်ခွါဒုးအီၤလိာ်အသံးတကးဘၣ် ဆိၣ်လိာ်အသးလၢသံးအါအါဂီၢ်ဂီၢ် ဒီးစံး ဝဲလၢတၢ်အိၣ်သကိးသံးထီၣ်ခးတဝီန့ၣ် ဒုးဒီးဖျၢၣ်မ့ၢ်စီၣ်သံကရဲဒဲန့ၣ် ဘုဘျဲၣ်အိၣ်အယိ မ့ၣ်ကနီၤ ဖိၣ်သၣ်ခွါ ဆိၣ်လိာ်အသးလၢသံးလီၤလူလီၤဝဲပုၤမးဒုးပုၤတုၤအစီၣ်သံကရဲဒဲန့ၣ်လီၤ. ဖဲန့ၣ်အ ခါဟံၣ်ကစၢ်ဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘါ မ့ၣ်ကနီၤဖိၣ်သၣ်ခွါတဖၣ်အါအါန့ၣ်လီၤ. တကဒုးကဒုၣ်တၢ်လၢ မ့ၢ်ကနီၤအလီၤ, ဖိၣ်သၣ်ခွါအလီၤဘၣ်. သးခဲဝဲတခီလၢဖိသၣ်လိာ်ကွဲမးဘုဘျဲၣ်အိၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ထီၣ်ခးအတၢ်တူၢ်လိာ်မ့ၢ်

စီပူၤကွံာ် ညီၣ်ခးကစၢ်တူၢ်လိာ်ဘၣ်ပဲပုၤထီၣ်ခးဘၣ်ခးသ့ၣ်တဖၣ်လၢ တၢ်အိၣ်မ့ၢ်အီၤထံ တကတီၢ်ခဲလၢန့ၣ်လီၤ. ဘၣ်ဆၣ်တၢ်ဖိမ့ၢ်ဖိထံ တမ့ၢ်ထဲခးကစၢ်ကဘၣ်မၤဝဲတဂၤယီၤတမ့ၢ်ဘၣ်. မ့ၢ်တခီ ပုၤဒီဟံၣ်ညါဟဲဟံးန့ၣ်သကိးဝဲခးကစၢ်တဂၤအဟုၤသးဒီး ဖိသကိးဝဲ ဘိၣ်သကိးဝဲ ဒီး လဲၤဆၢသကိးဝဲဆူခးကျၢ်ပုၤဖိန့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ် ဒိဖျိအိၣ်ဒီးတၢ်ယူတၢ်ဖိတၢ်အဲၣ်တၢ်ကွံာ် တၢ်လဲၤ လၢညါလိာ်အသးအယီၤ မၤသကိးဝဲတဝီဘၣ်တဝီလၢ သဝီဒီတဖျၢၣ်ညါအပူၤ တုၤတၢ်မၤဝဲတစု န့ၣ်လီၤ. တၢ်အံၤတမ့ၢ်ထဲတၢ်ထီၣ်ခးတဘျီဘၣ်. မ့ၢ်တခီ လၢတၢ်မၤသကိးကိးဆၢကတီၢ်ဖဲး ဒ်အ မ့ၢ်တၢ်ဖဲးခးအကတီၢ် တၢ်ထီၣ်ခးအကတီၢ်ဒီး တၢ်ကူးဘုအကတီၢ် တၢ်ဆၢကတီၢ်သၢဆၢသၢက တီၢ်အံၤ မ့ၢ်တၢ်မၤဒီးမၤကၣ်ဖးဒိၣ် သၢဆၢသၢကတီၢ်လၢန့ၣ်လီၤ.

တၢ်ကျိလီၤနီၣ်

တၢ်ကျိနီၣ်တၢ်တဝီ

လူၤသီပုၤထူလံၤဖိတဖၣ် ဖဲအကကျိလီၤနီၣ်အဆိကတၢ်တဝီန့ၣ် ကိးဝဲလၢ (နီၣ်မဲာ်ခိၣ်) ဒီးအဝဲသ့ၣ် တနံၣ်န့ၣ် ကျိနီၣ်သၢဝီန့ၣ်လီၤ. ဖဲအဝဲသ့ၣ်ကျိလီၤနီၣ်မဲာ်ခိၣ်အခိၣ်ထံးန့ၣ် ဒ်မိာ်ပာ် ဖဲဖုစံာ်စိတဲယုၤတၢ်အိၣ်အသိးန့ၣ် မၤထွဲဝဲဒ်တၢ်မၤလိာ်တဲယုၤအိၣ်အသိးန့ၣ်လီၤ. ဒီးအဝဲသ့ၣ်စံး ဝဲလၢ တၢ်လၢနီၣ်န့ၣ် ဖဲနကကျိလီၤအိၣ်တဘျီလၢလၢ နကဘၣ်ကျိဝီတစုၣ်အိၣ်တကပၤန့ၣ်လီၤ. နကျိနီၣ်လၢခးဒီတလီၢ်ညါအပူၤ ဖဲအကဝဲက့ၤအမ့ၢ်တနံၤန့ၣ် အဝဲသ့ၣ်ကိးဝဲလၢ တၢ်ကိးဝဲတနီၣ် အကိာ်န့ၣ်လီၤ.

ဒီးတၢ်လၢတၢ်ကိးဝဲတနီၣ်အကိာ်န့ၣ် ဖဲနကကိးဝဲတနီၣ်အဆၢကတီၢ်န့ၣ် တၢ်ဟိကိးန့ၣ် တဂ့ၤဘၣ်. ဒီးတၢ်တဘၣ်ကိးဝဲတနီၣ်အကိာ်ဘၣ် ပာ်တၢ်ကွံာ်အိၣ်ဒီး ကဘၣ်ကိးဝဲတနီၣ်ကဒီးလၢခဲ ဂီၤတခိၣ်မးန့ၣ်လီၤ. ဖဲအဝဲသ့ၣ်ကကိးဝဲတနီၣ်အမ့ၢ်တနံၤန့ၣ် တၢ်ဟိမ့ၢ်တကိးလၢဒီး အဝဲလဲၤ ဒီး ကျိဝဲဖျဲၣ်ဖျဲၣ်ချ့ချ့ ဒ်သိးသးတချုးန့ၣ်တၢ်တုၤတၢ်ထုအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဒီးဖဲအကျိနီၣ်လၢတဘျီ ယီၤဒီး တၢ်ယီၤကွံာ်နီၣ်တကညဲဆူခးယၢဒီး ငုးစုဝဲဒ်ထွံၣ်သၢဘီဒ်အံၤ....စု.....စု.....စု န့ၣ်လီၤ. တၢ်အံၤဝဲတဘျီယီၤ အဝဲသ့ၣ်ဟဲက့ၤက့ၤဆူဒ်ဒီး ကတဲာ်ကတီၢ်က့ၤယဲာ်ဖိကျၢ်ဖိဒီး က့ၤဆူဟံၣ် န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ကျိနီၣ်ခံဝီတဝီ

ပုၤဖဲခးဖိတဖၣ် ဖဲအကျိလီၤကဒီးနီၣ်ခံဝီတဝီန့ၣ် ကဝီတစုၣ်ဝဲ ဒ်အကျိနီၣ်မဲာ်ခိၣ်အ သိးစုာ်ကိးန့ၣ်လီၤ. ဒီးနီၣ်လၢဘၣ်တၢ်ကျိအိၣ်ခံဝီတဝီအံၤ ကိးဝဲလၢအကျိနီၣ်ဖိမ့ၢ်တမ့ၢ်နီၣ်ယၢန့ၣ် လီၤ. ဒီးနီၣ်ခံဝီတဝီအံၤ မ့ၢ်နီၣ်လၢအခဲဒိၣ်ကတၢ်ဒီးဘၣ်တၢ်ကျိအိၣ်နးဒိၣ်မးန့ၣ်လီၤ.

တၢ်ကျိနီၣ်သၢဝီတဝီ

မ့ၢ်တၢ်ကျိနီၣ်သၢဝီတဝီန့ၣ် အဝဲသ့ၣ်ကိးဝဲလၢ (တၢ်ပျီနီၣ် မ့တမ့ၢ် နီၣ်အယီၢ်) တၢ်ပျီ နီၣ်န့ၣ် တၢ်တကျိလၢအီၤလၢကျၢ်ဘၣ်. မ့ၢ်တခါ ဘၣ်တၢ်ဘျံးအီၤလၢထးဂဲၣ်. မ့တမ့ၢ်တၢ်ကျိ အီၤလၢယဲၣ်န့ၣ်လီၤ. ဒီးနီၣ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤ တၢ်တၢ်ကျိအီၤပျီအီၤတဘျီ တၢ်သ့ၣ်ညါလၢဘုအဝဲန့ၣ် အနီၢ်အိၣ်ထီၣ်လံအယီၢ် တၢ်ဆၢကတီၢ်ကတံၢ်တၢ်အါန့ၣ် တလါခံလါလၢဘၣ်အယီၢ် နီၣ်သ့ၣ်တ ဖၣ်တၢ်ကျိဒီးဟံလီၤအီၤဆူအံၤဆူန့ၣ်လီၤ. ပှၤထူလံဖိဟံပနီၣ်ဝဲနီၣ်ယီၢ်တဝီအံၤ မ့ၢ်နီၣ် အကတၢ်တဝီအယီၢ်ပှၤကိးဂၤဒဲး ကျိဝဲမ့ၢ်ဝဲကဝီကျိန့ၣ် တၢ်ဟံပနီၣ်အီၤလၢ ပှၤမတၢ်လံးပှၤမတၢ် ဆူၣ် ဒီးအဘုမ့ၢ်တလၢဘၣ်ဖုးန့ၣ်ပှၤဒီဟံၣ်ညါကဘၣ်အံးထွဲကွၢ်ထွဲ တိစၢမၤစၢက့ၤအီၤန့ၣ်လီၤ.

တၢ်လၢ်အိၣ်ဘျီအိၣ်ခးအက့ၢ်အဂီၤတဆိဘၣ်တဆိအဂ့ၢ်

တၢ်လၢ်အိၣ်ခး

တၢ်လၢတၢ်လၢ်အိၣ်ခးန့ၣ် မ့ၢ်တၢ်ဟ့ၣ်အိၣ်ဟ့ၣ်အိၣ်တၢ်ဆူထံကစၢ်ကီၢ်ကစၢ် ကစၢ်ကစၢ် ကလိကစၢ်အအိၣ် မ့ၢ်ဒ်သိးအဝဲသ့ၣ်မၤအိၣ်တၢ်လၢတၢ်လၢ်တတီၤအံၤ ထံကစၢ် ကီၢ်ကစၢ်စ့ၢ်ကိး ကအိၣ်ဘၣ်အစုယံၣ်ခိၣ်မ့ၢ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်လၢတၢ်လၢ်ထီၣ်ဟံၣ်ထီၣ်တၢ်ဆူထံကစၢ် ကီၢ်ကစၢ် အအိၣ်န့ၣ် ဘၣ်တၢ်နီၤလီၤအိၣ်ကျဲၣ်ခံဘိ ဒ်အမ့ၢ် တၢ်လၢ်တခါဒီးတၢ်ကိၣ်တခါန့ၣ်လီၤ. မ့ၢ်တၢ် လၢ်န့ၣ် ဘၣ်တၢ်မၤကစီၤထီၣ်န့ၣ်အလီၢ် ကစီၤထီၣ်ကအိၣ်ခံပျၢ်ဘူးကတုၤလၢသၢပျၢ်အပူၤအတူၤ န့ၣ်လီၤ. မ့ၢ်တၢ်ကိၣ်န့ၣ် တၢ်မၤလီၤအိၣ်တဘျီယီဆူဟီၣ်ခိၣ်ဖျၢၣ်အလီၤန့ၣ်လီၤ. ဘၣ်ထွဲဒီးတၢ် လၢ်ဒီးတၢ်ကိၣ်န့ၣ် အတၢ်ထုကဖၣ်မ့ၢ်ဒ်ဒ်သိးသိးလီၤ. ဘၣ်ဆၣ်ဒီးတၢ်ကိၣ်န့ၣ် ဆူၣ်ဒိၣ်န့ၣ်ဒ် တၢ်လၢ်တက့ၢ်လီၤ. ပုၤလၢအတူၢ်အတၢ်လီၤဘၣ်ပုၤလၢတၢ်အတူၢ်အတၢ်န့ၣ် ဒ့ၣ်တၢ်ကိၣ်တၢ်တသ့ ဘၣ်. ဒီးပုၤလၢအတူၢ်အတၢ်လီၤဘၣ်တၢ်ကိၣ်အတူၢ်အတၢ်န့ၣ်လၢတၢ်တသ့ဝဲဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ဒ်န့ၣ် အသိးနမ့ၢ်ကိၣ်တၢ်န့ၣ် နကဘၣ်ဟံၣ်တၢ်လၢ်န့ၣ်လီၤ. လၢခးတလီၢ်အပူၤန့ၣ်တၢ်ဂၤအိၣ်အိၣ်အပတီၢ်အိၣ်ဝဲတပတီၢ်ဘၣ်တပတီၢ်ဒ်အဖီလၢ်န့ၣ်လီၤ.

- ၁. တၢ်လၢ်, တၢ်ကိၣ်
- ၂. တၢ်သး
- ၃. တၢ်တမိၣ်
- ၄. တၢ်ကွဲ
- ၅. တၢ်ခးကဲ (တၢ်တီၢ်သ့ၣ်ခး) သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဂ့ၢ်ခိၣ်တီၤဖးဒိၣ် ၅ ဘီၤအံၤ တချးၣ်လၢနလဲၤကျိၤန့ၢ်သ့ၣ်ဝၣ်လၢ နကဆဲးထီၣ်တၢ်လုၢ် တၢ်သးၣ်ဘၣ်န့ၣ် ဖဲနဂဲၤထၢၣ်လၢဂီၤဒီး နလဲၤသကိးတၢ်ဆူၣ်ပူၤဒီးဟံၣ်ဖိပီဖဲ ဒီးကျိၤနီၣ်တမ့ၢ် ထူၣ်ဒီး အိၣ်မ့ၢ်အိၣ်ထံဝံၤဒီး ပှၤလၢအတမ့ၢ်ပှၤလုၢ်တၢ်အခိၣ်သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ် က့ၤဟံၣ်စၢၤဝဲဒၣ်သ့ၣ်လီၤ. မ့ၢ်ပှၤလုၢ်တၢ်တက ကွဲထီၣ်ဒီးအဖိခါတကဂ့ၢ်ဂ့ၢ် ဒီးလဲၤကျိၤန့ၢ်ဝၣ်လၢကလုၢ်တၢ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဖဲ အဝဲသ့ၣ်ဟံၣ်တၢ်ကွဲၣ်တၢ်မၤလၢခးပူၤတမ့ၢ်ထူၣ်တခါအံၤဒီး လဲၤကျိၤန့ၢ်ဝၣ်သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ် ကိးဝဲလၢ အန့ၣ်လီၤတၢ်ဟံၣ်လၢခးန့ၣ်လီၤ. ဖဲအဝဲလဲၤကျိၤန့ၢ်ဝၣ်အခါန့ၣ် တဘၣ်ထံၣ်တၢ်ဟံၣ်ဒီး တဘၣ်နၢ်ဟူၤတၢ် ဟံၣ်ကိးဘၣ်. အဝဲမ့ၢ်ထံၣ်တၢ်ဟံၣ်ဒီး တၢ်ဟံၣ်မ့ၢ်ကိးန့ၢ်အိၣ်န့ၣ် စံးကဒီးဝဲလၢတဂ့ၢ်ဘၣ်ဒီး ကဘၣ်ပ တုၣ်ကွဲၣ်ဝဲဒၣ်ဒီး ကဘၣ်မၤကဒီးလၢအသိတန့ၣ်န့ၣ်လီၤ. ဒီးဝၣ်လၢတၢ်လုၢ်တၢ်သးအဂီၢ်န့ၣ်လၢယိး ပှၤခံၤမးကလၢကလိၣ်ဝဲဒၣ်န့ၣ်လီၤ. ဒီးဝၣ်ဖိလၢနကဆဲးထီၣ်တၢ်လုၢ်တၢ်သးသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်ဝၣ် ကျၢၣ်, ဝၣ်ကျၢၣ်, ဝၣ်မ့, ဝၣ်သီယဲၣ်သ့ၣ်တဖၣ်ဒီး ဘၣ်တၢ်သ့ၣ်အိၣ်အါကတၢ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်လုၢ်ခး

ဟံးထီၣ်န့ၢ်ဝၣ်ဖိလၢနလဲၤကျိၤအိၣ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤဒီး ကျိၤန့ၢ်အိၣ်ဖဲနက့ၢ်အကြးကတၢ်ဒီး ကျိၤတၢ်အိၣ်သၢပှၤလွံၢ်ကဒါဝံၤဒီး ဆဲးလီၤအိၣ်ဆူၣ်ဟီၣ်ခိၣ်လိတက့ၢ်. ဝံၤဒီးဟံးထီၣ်ကဒီးဝၣ်ဖိလၢ အကြးကတၢ်တကဒါဒီး ကျိၤန့ၢ်အကပိၣ်ကဘၣ်တကပိၣ်စုဒီး ကံၣ်ပြီၤလီၤအိၣ်ဝံၤ ဟံးန့ၢ်ဝၣ်က့အ ဆိကတၢ်ခံက့ဝံၤ ဘၣ်ဖျိၣ်ဝၣ်လၢနဆဲးလီၤအိၣ်လၢဟီၣ်ခိၣ်လိလွံၢ်တၢ်တခါအံၤ လွံၢ်ဘိလၢဒီးဖိုး ပီၤနဝၣ်က့ခံက့အံၤတဘိ ဆူၣ်အံၤထူၣ်အလိၤကွၢ်ကွၢ်ဝံၤ က့လီၤကဒီးအသိတဖၣ်ဒီး ရွဲထီၣ်အိၣ် လၢဝၣ်ထူၣ်လွံၢ်ထူၣ်အံၤအဖိခိၣ်တက့ၢ်. မၤဒ်န့ၣ်ဝံၤတဘျီ ထုထီၣ်ပီတဘိ, တီၢ်ပိလီၤဝၣ်ဖိတ ဘိဒီး က့ဖးအိၣ်ဒီး ငြံးလီၤဝၣ်သီယဲၣ်အလၢၣ်ဂ့ၢ်ဂ့ၢ် ဃုလၢၣ်ဂ့ၢ်ဂ့ၢ်ဒီး ဒုးသ့ထီၣ်တၢ်လုၢ်တဖျၢၣ် အံၤအခိၣ်တက့ၢ်.

တၢ်ဒုၣ်တၢ်ကိၣ်

တၢ်ဒုၣ်တၢ်ကိၣ်စံးတၢ်န့ၣ် မ့ၢ်တၢ်ဟ့ၣ်အိၣ်ဟ့ၣ်အိၣ်သံးခိၣ်မ့ၢ်ခိၣ်သ့ၣ်တဖၣ်ဆူ ထံကစၢ် ကီၢ်ကစၢ် တၢ်ထံတၢ်တီၤအခိၣ်န့ၣ်လီၤ. ပှၤတနီၤနီၤ လီၤဘၣ်တၢ်ကိၣ်ဒီး ပှၤတနီၤနီၤလီၤဘၣ်တၢ် လုၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဒုၣ်တၢ်ကိၣ်ဒီးတၢ်လုၢ်အိၣ်ခးဒီးစံးန့ၣ် မ့ၢ်ဒုၣ်တၢ်ဂ့ၢ်တခါပီၤလီၤ. နမ့ၢ်လုၢ်ခးဒီး ဆိတၢ်ကွဲၣ်တၢ်ကိၣ်တၢ်လၢခးတက့ၢ်.

တၢ်ဒုၣ်တၢ်ကိၣ်တၢ်မၤအိၣ်အက့ၢ်အဂီၢ်

ကတၢ်ကတီၢ်န့ၢ်သံးမံပလီၤလၢအခိၣ်ဂ့ၢ် အမိၢ်ပှၤဂ့ၢ်, သံးအမိအကိလၢအခိၣ်ဂ့ၢ် အမိၢ် ပှၤဂ့ၢ်, သံးမံခးလၢအခိၣ်ဂ့ၢ် အမိၢ်ပှၤဂ့ၢ်, သံးမိခးလၢအမိၢ်ပှၤဂ့ၢ်အခိၣ်ဂ့ၢ်, ကတၢ်တၢ်ကိၣ်တဖျၢၣ်

လာအခိုင်ဂုဏ်အကစာဂုဏ်ခဲလက် ထိဘိအိသံးကတံတဆူၣ် (စုံ) တံသ့ၣ်တဖၣ်အံၤ ပၣ်အိလီၤ လီၤဆိဆိအံၤ တံၣ်ကိၣ်အပိးအလီၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. တံၣ်ပိးတံၣ်လီၤသ့ၣ်တဖၣ်အံၤ မ့ၢ်ဟးဂုၣ်ဟးဂီၢ် ဇီး နကဘၣ်ယုထာမဂုၣ်ကဇီးလာအသီခဲလက်န့ၣ်လီၤ. တံၣ်ပိးတံၣ်လီၤဟးဂီၢ်လုၤတက့ၤတံၣ်သ့အိၤ တသ့ဘၣ်. မ့ၢ်တနံၤလၢနကကိၣ်လီၤတံၣ်လၢခးပူၤအခါန့ၣ် ကတီၤထီၣ်သံးမံ သံးမိလၢအဂုၤ, တဘၣ်ချးန့ၢ်တံၣ်ဘျဲတံၣ်ဆ့ၣ် တံၣ်သံတံၣ်ပျံၤဘၣ်. ဆၣ်ဖိကီၢ်ဖိစ့ၢ်ကီး ကဘၣ်မ့ၢ်ဆၣ်ဖိကီၢ်ဖိလၢအဂုၤ မ့ၢ်ဆိန့ၣ် တဘၣ်မ့ၢ်ဆိလၢအဟးဂီၢ်ဘၣ်ဇီး မ့ၢ်ထိးန့ၣ် တဘၣ်မ့ၢ်စ့ၢ်ကီးထိးလၢအဟးဂီၢ် ဘၣ်. လၢနကကိၣ်တံၣ်အဂီၢ် နသ့ဆၣ်ဖိကီၢ်ဖိသ့ၣ်အမ့ၢ်ဆိ, ထိး သ့ခဲခါလက်လီၤ. မ့ၢ်ထိးအမိၢ်ဇီးဟံးထီၣ်ထိးမိၢ်လၢအသဘျဲတဖၣ် မ့ၢ်ထိးဖါဇီး ကဘၣ်မ့ၢ်ထိးဖါတဖၣ် မ့ၢ်ဆိတခီဟံးထီၣ် ဆိဇိမိၢ်ဖါ (ကိးဝဲ) တက့ၢ်တက့ၢ်.

ဟီၣ်ကဝီၤလူၤသီအပူၤ အါတက့ၢ်ပျံၤထူလံၤဖိ ဇ့ၣ်လီၤကိၣ်လီၤတံၣ်ကဘၣ်ဝဲ အီကုၣ်အလက်ဆူလါဝဲးပထုဘၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ. ဝဲနကကိၣ်လီၤတံၣ်အမ့ၢ်တနံၤန့ၣ် ဇိလီၤသံးကတံၣ်လၢနဆ့ၣ် ပၣ်အိဇီး ဘိးလီၤအိဆူကိတံၣ်ကိၣ်အပူၤ တကိပျံၤပျံၤတက့ၢ်. တံၣ်ဝဲအံၤ လၢနကတီၤပၣ်အိအမ့ၢ်သံးကတံၣ်တကီၢ်, သံးမံတပလီ, ဟုသးထာန့ၣ်ဆူခွးသံးမိတဘျဲအပူၤဘျဲကပျဲ, သဘျဲၣ်ယါ သာယါဇီးယုထာပျံၤဘိးလီၤတံၣ်သၢဂတက့ၢ်. ပျံၤလၢကဘၣ်ဘိးလီၤစၢၤပျံၤကိၣ်လီၤတံၣ်တဂၤအံၤအတံၣ်န့ၣ် ကဘၣ်မ့ၢ်ပျံၤတုၢ်လၢအလီၤဘၣ်တံၣ်ကိၣ်န့ၣ်တက့ၢ်. ယုထာပျံၤကတဲၣ်ကတီၤတံၣ်ပိးတံၣ်လီဝံၤဇီး လဲလီၤဆူစံၣ်ပူၤဂုၤ, ခးပူၤဂုၤယုၣ်ဇီးပျံၤအဂုၤအဂၤ စိၣ်လီၤသံးတနီၤ စိၣ်လီၤဆိတနီၤ ဇိန့ၣ်တက့ၢ်. ဝဲနလဲတုၤဝဲနကကိၣ်လီၤတံၣ်အလီၤန့ၣ် ပျံၤကိၣ်တံၣ်အခိၣ်တဂၤ ဖျးပျီကွံၣ်တံၣ်ဇီး ထုကဖၣ်တံၣ် စံးဝဲ ဟးကွံၣ်တံၣ်တဂုၤတံၣ်တဝါ တံၣ်ဘျဲတံၣ်ဆ့ၣ်, တံၣ်အတံၣ်သီ, တံၣ်တကြးတဘၣ် လၢအအိၣ်လၢခးပူၤစံၣ်ပူၤတဖၣ်ခဲလက် ဝံၤယုၣ်ကဒါက့ၤအသးဇီး ဖျးကဒါဝဲဇီး ထုကဖၣ်တံၣ်ဇီး စံးဝဲ ထီၣ်က့ၤတံၣ်ဂုၤတံၣ်ဝါ, တံၣ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့, ဘုမ့ၢ်ဘုဖိ, ကျိၣ်ပိၣ်စ့စိးဝံၤ ဂဲၣ်လီၤဝဲဟီၣ်ခိၣ်လၢဇိ ကူးဆိကိၣ်တဘျဲအခိၣ်ဇီး ဇိးဝဲအခိၣ်လီၤလီၤလၢမ့ၢ်ထီၣ်တကပၤသဘိဝံၤ ပၣ်လီၤသဘျဲၣ်တံၣ်ယါ တယါဘၣ်တယါဆူဟီၣ်ခိၣ်ပူၤဝံၤ ကူးလီၤဆိကိၣ်တဘျဲစုၣ်စုၣ်ဝံၤ ထိလီၤဆိသ့ၣ်ဆူခွး သံးမိလၢနထာန့ၣ်ဟုသးတခါန့ၣ်အကျါခဲဘၣ်လက်စုၣ်စုၣ်တက့ၢ်. ဝံၤစံးယါလီၤဆိသ့ၣ်ဇီးဟုသးဝံၤ (ပၣ်လီၤ) (ဘျဲၣ်လီၤ) ဟုသးလၢအစဲဘျဲဇီးဆိသ့ၣ်တခါအံၤ လၢဟီၣ်ခိၣ်ကျိၤ ဝဲတဘျဲၣ်ယါ အကျါဝံၤ ဘိးလီၤသံးသ့ၣ်တဖၣ်တက့ၢ်. ပျံၤတနီၤပၣ်ဒိၣ်သံးမံ, ပျံၤတနီၤပၣ်ဒိၣ်သံးမိလီၤ. ပျံၤတုၢ်ခိၣ်ပၣ်ဒိၣ်သံးမံဇီး ဘိးလီၤဆိတံၣ်ဆူတံၣ်ကိၣ်ပူၤ မ့ၢ်တုၢ်ခိၣ်သံးမိဇီး ဘိးလီၤသံးမိတက့ၢ်. တံၣ်ထုကဖၣ်တခီ မ့ၢ်ဒုၣ်ဒုၣ်လက်အသိးန့ၣ်လီၤ.

ထံကစ၊ ကီကစ၊ ကစာကစ၊ ကလိကစ ယာထီၣ်ကစာလနအိၣ်ဘူး
 အိၣ်တံာ်တဖၣ် လာမ့ၢ်တနံၤအံၤ ယဒ့ၣ်အိၣ်န့ၣ်ကိၣ်အိၣ်န့ၣ်၊ ဟဲအိၣ်ဟဲအီယစု
 လီၤခိၣ်ခိၣ်ဒီး ကွၢ်ကွၢ်ယတံာ်စူဘၣ်ယီၤသ့၊ ထံသုတကာ်ဟီၣ်သုတလံာ်တဂ့ၤ၊
 မတံာ်ဒီတနံၣ် တံာ်ပလၢပကွဲးသုတအိၣ် မတံာ်အိၣ်ဘၣ်အိၣ်ဘၣ်တကွၢ်၊
 ပုၤကိၣ်တံာ်အခိၣ်ဘိးလီၤတံာ်ဝံၤ ပုၤကတိးထွဲအခံတကဘၣ်တဂၢၢ်န့ၣ်လီၤ။

တံာ်သဲးခုးသဲးစံာ်

တံာ်သဲးစံးတံာ်န့ၣ် မ့ၢ်ပုၤသဲးခုးသဲးကွံာ်တံာ်ကအဲကတီၤ တံာ်တကြးတဘၣ်လာဘုအဂီၢ်တ
 ခါစ့ၢ်ကီးဒီး တခါမ့ၢ်ပုၤမတံာ်ဖိအဟံၣ်ဒုၣ်ယီထာအဂီၢ်စ့ၢ်ကီး ပၣ်ယုၣ်ပၣ်ဂီၢ်ခံခါလၢာ်န့ၣ်ပစံးသ့
 န့ၣ်လီၤ။

တံာ်သဲးခုးအကွၢ်အဂီၢ်

ကျီန့ၣ်ဝၣ်တဖျတဘိ သ့ၣ်တဘိလၢကဘၣ် ၄ ပျံၢ်စုာ်စုာ်ဒီး ဝၣ်ဖိလၢအဂ့ၤတံာ်တြိၣ်
 တကဒါဝံၤ ကျီအီၤကဘၣ် ၃ ပျံၢ်ဒိၣ်ဒိၣ်ဒီး က့ၤလီၤအီၤတတြိၣ်ဘၣ်တတြိၣ်ဝံၤကဘျဲးကွံာ်အသး
 လၢာ်ဒီး ထုထီၣ်အီၤဆိထာတက့ၢ်၊ နကတဲာ်ကတီၤတံာ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤဝံၤဝဲဒုၣ်လံတဘျီန့ၣ် ဖီၣ်
 ထီၣ်ဆိတက့ၢ်ဝံၤ ဆဲးလီၤသ့ၣ်တဘိဆဲးလီၤတံာ်တဖျတဘိဒီး တံာ်တြိၣ်ခဲလၢာ်ဝံၤ ယုယာ်အီၤလၢ
 ဆျါတက့ၢ်၊ လၢတံာ်တြိၣ်အဖိခိၣ် (ဖဲလီၤ) ဆဲးလီၤစ့ၢ်ကီးဆျါထိတက့ၢ်သၢဘိစုာ်စုာ်တက့ၢ်၊ တံာ်အံၤ
 ဝံၤဒီး ကူးလီၤဆိအကိာ်ဒီး ထိးစဲအီၤလၢတံာ်သဲးကပဒီး ထဲးဆိအဆူၣ် ဒုးစဲဘူးအီၤလၢတံာ်သဲး
 ထူၣ်လီၤတက့ၢ်၊ ထဲးလီၤဆိဒဲးဆူၣ်ဒီး ဆိးလီၤစ့ၢ်ကီးအီၤဆူတံာ်တြိၣ်အလီၤစ့ၢ်ကီးတက့ၢ်။

တၢ်သးခးတၢ်ထုကဖၣ်

လံာ်သံာ်လီၤစိးဝၣ်ကအု, ထီၣ်တပျီၤနံၤတၢ်ဟံၤကိး ဂၢ်သီၣ်တၢ်ထိးတၢ်ကီၣ်ကျဲၤခဲအံၤ ပသးကွံာ်နုၤ ဟးကွံာ်တၢ်ကအဲ ဟးကွံာ်တၢ်ကတီၤ ပုၤကဟဲဒီးပုၤဒံာ် ပုၤကဟဲဒီးပုၤဒါ ပုၤကဟဲဒီးပုၤဒု တတၢ်မဲာ်တဖးဟဲဒီး ဘၢ်စၢ်ညၣ်ဂီၤ. တၢ်မ့ၢ်ကဲအဲဒီးမၤတဂ့ၤ, တၢ်မ့ၢ်ကတီၤဒီးမၤတဂ့ၤ, ဝံၤဒီးဆိတကူၣ်အံၤက့ၤစိာ်ဆူဒဲပုၤဒီး ယိလီၤဖိလီၤအီၤဝံၤဒီး ဒဲးန့ၢ်အခိၣ်သၣ်အနိး ဒုန့ၣ်အခိၣ်မ့ၣ်, အခံထူး အဖဲးဆုစိးနါခဲလၢာ်ဒီး လဲၤထၢန့ၣ်ဆူတၢ်သးတြီၢ်အပူၤန့ၣ်လီၤ.

တၢ်လုာ်အိၣ်ခးတၢ်ထုကဖၣ်

ထံကစၢ်ကီၢ်ကစၢ်, ကစၢ်ကစၢ်ကလိကစၢ်, မုၢ်န့ၣ်ကစၢ်, မုၢ်ထီၣ်ကစၢ်, ကလံၤထံးကစၢ်, ကလံၤစိးကစၢ်, မုၢ်ခိၣ်နွံကဘျဲးကစၢ်, ဟီၣ်ခိၣ်နွံကတြီၢ်ကစၢ်, ဒါမုၢ်ကစၢ်, ဒါကျၢၣ်ကစၢ်, မဲၤလၢကံာ်ကစၢ်, ဆၣ်ကဆိကစၢ်, သ့ၣ်နွံယံၤကစၢ်, ဝၣ်နွံဖိးကစၢ်, မုၢ်ဆါတနံၤယလုာ်အိၣ်န့ၣ်ဘျီအိၣ်န့ၣ်, ဟဲအိၣ်ဟဲအိၣ်ယစုလီၢ်ခိၣ်ခိၣ်ယ အိၣ်ဒီးအံးအိၣ်ဒီးကွၢ်, ကွၢ်မ့ၢ်ဂ့ၤကွၢ်မ့ၢ်ဝါဝါ, ပိာ်မုၢ်ကွၢ်လၢအအၢၣ်ထံဝံၤပိာ်ပျံၤသုတတဲာ်, ဝံတၢ်သုတရံး, ပိာ်ခွါကွၢ်လၢအထီၣ်သ့ၣ်ယူထံ, နအံးမ့ၢ်န့ၢ်ကွၢ်မ့ၢ်ကဲနကအိၣ်ဘၣ်အါဒဲးဆူညါန့ၣ်လီၤ.

တၢ်လၢပကဘၣ်ပၣ်သးအဒိၣ်ကတၢၢ် မ့ၢ်ဝဲ ဟီၣ်ကဝီၤတကဝီၤဒီးတကဝီၤန့ၣ်ကစၢ် ကလိထံကျိထံကွၢ်သ့ၣ်တဖၣ်အမံၤတဒီးသိး ဘၣ်အယီၤပျၢ်ကိးဂၤဒဲးကဘၣ်ပၣ်သ့ၣ်သးအ ဒိၣ်ကတၢၢ်ဖဲတၢ်လုၢ်အိၣ်ဘျီအိၣ်တၢ်အခါ က ဘၣ်ယၢၤထီၣ်ဝဲဒၣ်လၢအသနၢၣ်ဒၣ်ဝဲန့ၣ်လီၤ.

တၢ်တမိၣ်ခုးတၢ်ထုကဖၣ်

ဘုၤ၊ တမိၣ်ဂ့ၤန့ၤ၊ တမိၣ်ဝါန့ၤ၊ တမိၣ်ဆဲးဖးန့ၤ၊ တမိၣ်အဲးအိးန့ၤ၊ နဘိထဲ ညၣ်၊ နသၣ်ထဲလုၢ်၊ နဘိတဲာ်ထံ၊ နလၢၣ်ကံ တိၤ၊ နကူကိၣ်မ့ၣ်၊ နကကူသ့ၣ်ဖံး၊ နကူပျၢ် လၢလၢ်၊ နကူပျၢ်လၢထး၊ နကူသုးမ့ၢ်၊ နကူ သံၣ်ဘိတက့ၢ်.

တၢ်ကွဲက့ၤဘုကလၢတၢ်ထုကဖၣ်

ပြုက့ၤဘုကလၢ၊ နအိၣ်လၢယိၣ်ဟဲက့ၤ၊ နအိၣ်လၢကိၤဟဲက့ၤ၊ နအိၣ်လၢပျၢ်ဟဲက့ၤ၊ န အိၣ်လၢပျီဟဲက့ၤ၊ နအိၣ်လၢယုၢ်အကိၢ်ပူၤဟဲက့ၤ၊ နအိၣ်လၢထိးအကိၢ်ပူၤဟဲက့ၤ၊ နအိၣ်လၢထိး တံၢ်အကိၢ်ပူၤဟဲက့ၤ၊ နအိၣ်လၢတၢၤသုအကိၢ်ပူၤဟဲက့ၤ၊ ဟဲကတုၤပျဲသံၣ်ဟဲက့ၤပျဲဖီတက့ၢ်.

တၢ်တီၢ်သ့ၣ်ခုးအတၢ်ထုကဖၣ်

ဟးကွံာ်တယံၣ်၊ ဟးကွံာ်ပအူး၊ ဟးကွံာ်ယုၢ်၊ ဟးကွံာ်ထီၣ်၊ ဟးကွံာ်ခွဲၣ်၊ ဟးကွံာ် တကံၤ၊ ဟးကွံာ်တၢ်ယူး၊ ဟးကွံာ်တၢ်ယၢ်၊ ဟးကွံာ်ကံၣ်ဟီၣ်လၢ်၊ ဟးကွံာ်ကံၣ်ဘုလီၤ၊ က့ၤ အိၣ်လၢနလီၢ်၊ က့ၤအိၣ်လၢနကျဲၤ၊ က့ၤအိၣ်လၢကုၤခိၣ်၊ က့ၤအိၣ်လၢပျၢ်ပူၤ၊ သုတအိၣ်လၢလၢ ခုးပူၤ၊ သုတအိၣ်လၢလၢစံာ်ပူၤတဂ့ၤ၊ ခဲအံၤပတီၢ်သ့ၣ်တၢ်ပခးကဲတၢ်၊ တၢ်တဘၣ်န့ၣ်တဘၣ် နုၤ တၢ်တဘၣ်ဆိၣ်ဘၣ်နုၤတဂ့ၤ၊ တၢ်မ့ၢ်န့ၣ်ဘၣ်နုၤ၊ တၢ်မ့ၢ်ဆိၣ်ဘၣ်နုၤ၊ မ့ၢ်ဟ့ၣ်နုၤလၢကျိၣ် သုအဲၣ်တဂ့ၤ၊ မ့ၢ်ဟ့ၣ်နုၤလၢစ့ဂီၤအဲၣ်တဂ့ၤ၊ မ့ၢ်မ့ၢ်တခီ ဇိးအီၤလၢအဖိမုၣ် ဇိးအီၤလၢအဖိခွါ၊ တကးဘၣ်ဒုအဒိၣ်ဖဲခိၣ်လီၤလၢ်အီၤတက့ၢ်.

တၢ်တမိၣ်

ဃုထၢန့ၣ်ဝၣ်ဖိလၢနကျိၣ်ပၢ်အံၤလၢအဂၤကတၢၢ် ၄ ထူၣ်ဆဲးလီၤလၢခးကျါပူၤမ့ၢ်ဂၤ စံၣ်ပျီပူၤ မ့ၢ်ဂၤတက့ၢ်. တၢ်အံၤဝံၤ ဘၣ်အပူၤလွံၢ်ဖူလၢၣ် ဖိသိးနဖျိးယီၤဝၣ်က့ၣ်က့ၣ်အံၤကသ့အဂီၢ် ဘၣ်အီၤ ဂၤဂၤဝံၤ ဖျိးယီၤဝၣ်က့ၣ်လၢအပူၤလီၤလိာ်အသးစုၣ်စုၣ်ဝံၤ ရွဲၤထီၣ်ဝၣ်က့ၣ်ဖိတက့ၣ်တက့ၣ် ဖိသိးစီၤနီၤဖိ တခါအသိးတက့ၢ် ဘျၣ်န့ၣ်ဆါဒီး ထီတက့ၢ်န့ၣ်ဆါ ၄ ဘ့ၣ်ဒီး ဆိုးထီၣ်အီၤလၢတၢ်တမိၣ်တၢ် ဖိသိးဒီးတၢ်လုၢ်အထူၣ်တက့ၢ်. ထ့ၣ်န့ၣ်ယီၤဖိတဘိဒီး ပိာ်ထီၣ်အီၤဆူတၢ်တမိၣ်အပူၤတက့ၢ် ပံးန့ၢ်ဘု တခါၣ် ပၢ်ထီၣ်အီၤဆူတၢ်တမိၣ်အရွဲၤခိၣ်တက့ၢ် ဆဲးလီၤယုၣ်မၤကဆိတဘ့ၣ်.

တၢ်ကွဲ

ဃုထၢန့ၣ်ဝၣ်ဖိဖိသိးဒီးတၢ်တမိၣ်အထူၣ် ၄ ထူၣ်စုၣ်စုၣ်ဝံၤ ဖးတြၢ်ထီၣ်ဝၣ်က့ၣ်က့ၣ်ဒီး ရွဲၤ ထီၣ်အီၤဖိသိးတၢ်တမိၣ်အသိးစုၣ်ကိး ကျိန့ၣ်ကျိးဝၣ်ခိဖိတဘ့ၣ်ဝံၤ ပၢ်ထီၣ်အီၤလၢတၢ်ကွဲအလီၤ တက့ၢ်. ကျိန့ၣ်နီၣ်ဒိကွၢ်တဘ့ၣ်ဒီးဖးတချဲထီၣ်အဲၣ်ခံၤက့ၣ်ဒီး ထ့ထီၣ်အီၤနီၣ်ဒိဒီးအသိးတက့ၢ်. တၢ်အံၤဝံၤ ထဲးန့ၣ်ဆိဆူၣ်လၢနကကွဲဘုအကလၢအံၤ ၃ ဘ့ၣ်ဒီး ဆိုးထီၣ်အီၤလၢနီၣ်ဒိကွၢ်အဖး ချဲအလီၤဝံၤ ပၢ်ထီၣ်ဖဲကျိးအထီသိးတပူၤယီၤဖဲန့ၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်တီၢ်သ့ၣ်

ကျိန့ၣ်ဝၣ်တကပိာ်ဒီး ဘျၣ်န့ၣ်ဆါထဲသိးဒီးစုမ့ၢ်တဘိ ကဘၣ်အဘ့ၣ် ၂၀ ဆူ ၃၀ ယၣ် ယၣ်တက့ၢ်. တၢ်အံၤဝံၤ ထ့ၣ်န့ၣ်တၢ်ထုယုတဘ့ၣ်ဒီး ပၢ်ယၢ်အီၤမုၢ်မုၢ်နီၣ်နီၣ်လၢနကတီၢ်သ့ၣ်ခးအဂီၢ် န့ၣ်လီၤ.

တၢ်လုၢ်, တၢ်သဲး, တၢ်တမိၣ်, တၢ်ကွဲ, တၢ်တီၢ်သ့ၣ်, တၢ်ဂ့ၢ်ကၤဖျိၣ်တဖၣ်

တၢ်လုၢ်, တၢ်သဲး, တၢ်တမိၣ်, တၢ်ကွဲ သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ် နကဘၣ်သ့ၣ်ထီၣ်ဆဲးလီၤဒီးဆိ လီၤအီၤတပူၤယီၤ ဖဲနလုၢ်တၢ်အပူၤဖဲန့ၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်လုၢ်, တၢ်သဲး, တၢ်တမိၣ်, တၢ်ကွဲအံၤ နက ဘၣ်သ့ဆိဒိမိၢ်ဖါ (ကိး) ဆိတက့ၢ်စုၣ်စုၣ်တက့ၢ်. ဘၣ်ဆၣ်ဆိလၢနသ့အီၤလၢတၢ်မၤတခါအံၤအ ပူၤတခါဘၣ်တခါ နကဘၣ်ကူးအကိာ်ခဲလၢၣ်န့ၣ်လီၤ. နကူးဆိအကိာ်ဒိတဘ့ၣ်အံၤကိးနံၣ်ဒဲး န ကဘၣ်သ့ဒိအဝဲအံၤကိးဘျီလီၤ. နလုၢ်တၢ် သဲးတၢ် တမိၣ်တၢ် ကွဲတၢ်ဝံၤ ဆိတက့ၢ်ဒီးတက့ၢ် န ကဘၣ်ကွၢ်နီၣ်ယၢ်အီၤမုးမုးနီၣ် စါနီၣ်ယၢ်အီၤလၢဆါခံဘ့ၣ်ဆါသဘ့ၣ် မ့တမ့ၢ် ဆါလွံၢ်ဘ့ၣ်တ ခါစုၣ်စုၣ် (အဒိ) ဆါလွံၢ်ဘ့ၣ်န့ၣ် မ့ၢ်တၢ်ကွဲလီၤ. ဒီးဆါခံဘ့ၣ်န့ၣ်မ့ၢ်တၢ်တမိၣ်ဒိန့ၣ်လီၤ. ဒိဖျိန မၤနီၣ်မၤလၢအီၤဝံၤလံးဒီးနမ့ၢ်ဖိအီၤတကပူၤယီၤသ့စုၣ်ကိးဝဲလီၤ. သပၤမ့ၢ်တတြီၢ်ဘၣ်န့ၣ် နဖိဖးအီၤ

သုစွာကီးဝဲဒ်လီၤ. ဘၣ်ဆၣ်တၢ်လၢနကဘၣ်တၢ်နီၣ်အီၤအဒိၣ်ကတၢ် လၢနကဟံထီၣ်အီၤဆူ တၢ်လုၢ်တၢ်သးတၢ်တမိၣ်တၢ်ကွဲအလိၤတဖၣ်န့ၣ် ဆီခိၣ်ဒု, ဆီခိၣ်ဆု, ဆီခိၣ်သၢ် သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ် လီၤ. တုၤမ့ၢ်နတုၤတၢ်ဖိတၢ်မံမံဘဲဘဲလံးဒီး ခွဲးထီၣ်က့ၤဆီညၣ်လၢနယုယုအီၤလၢဆါတခါအံၤ ဒီးနကဘၣ်ဟံးန့ၢ်ထဲဆီခိၣ်မ့ၣ်, ဆီအနိးဒီး ဆီခိၣ်ဆုအစိးနါသ့ၣ်တဖၣ်လၢအလီၢ်တခါလၢအ လီၢ်န့ၣ် ပှၤလုၢ်တၢ်အခိၣ်တဂၤဟံးန့ၢ်ဝဲလုၢ်ခုလၣ်မ့ၢ်ဂ့ၤ, န့ၣ်အလၣ်မ့ၢ်ဂ့ၤ ဟံလီၤဝဲလၢလၣ်အဝဲ န့ၣ်အလီၤဒီး ဟံလီၤယုၣ်ဒီးမ့ၢ်အခိၣ်တခါဒ်ဝဲစုၣ်စုၣ်ဝံၤ စိၣ်ထီၣ်ဝဲဒီးလဲၤဟံထီၣ်ဝဲဒ်တခါလၢ တခါအလီၢ်ဝံၤဒီး ထုကဖၣ်ဝဲတခါလၢအသနၢ် နီၣ်မိၢ်ပံဖဲထုကဖၣ်ဟံတ့ၢ်ဝဲအသိးန့ၣ်လီၤ. တုၤ မ့ၢ်ပှၤလုၢ်တၢ်အခိၣ်တဂၤ လဲၤဟံထီၣ်တၢ်ဒုၣ်တၢ်ထုသ့ၣ်တဖၣ်အံၤဝံၤတဘျီ ဟဲက့ၤဒုးအိၣ်အပှၤ ဟံၣ်ဖိယီဖိတဂၤဘၣ်တဂၤဝံၤဒီး ပှၤအါဂၤဒ်အမ့ၢ် တမ့ၢ်တပျီ ပှၤဝဲလၢအဟဲတဖၣ် ဟံးန့ၢ်တၢ် အိၣ်သ့ခဲလၢန့ၣ်လီၤ.

တၢ်ခးကဲ (ကိး) တၢ်တီၢ်သ့ၣ်

တၢ်တီၢ်သ့ၣ်စံးတၢ်န့ၣ် တုၤမ့ၢ်ပှၤအိၣ်မ့ၢ်အီၤထံဒီးအီၤသံးဝံၤတဘျီ သံးဒုးမ့ၢ်ဒုးဘၣ်လံတ ဘျီန့ၣ် ပှၤကိးဂၤဒုးက့ၤဆူဟံၣ်န့ၣ်လီၤ. မ့ၢ်ပှၤလုၢ်တၢ်အခိၣ်တဂၤ အိၣ်တ့ၢ်လၢပှၤလီၢ်ခံဒီး ဟံးန့ၢ် က့ၤဝဲတၢ်ထုယုတဘျီန့ၣ်ဒီး ထၢန့ၣ်က့ၤဝဲဆီအခိၣ်ဘၣ်ခိၣ်ကုဒီးဆီအပျံၣ် လၢတၢ်ထုယုတဘျီ န့ၣ်အပူၤလီၤ. ဆီပျံၣ်န့ၣ် တချုးလၢအထၢန့ၣ်ဒ်ဝဲလၢတၢ်ထုယုအပူၤဒ်ဘၣ်န့ၣ် နကဘၣ်ကျဲးကျဲး ဆီပျံၣ်ဒီးဖၣ်ဆါတဖၣ်ဝံၤမး ထၢန့ၣ်အီၤဝဲန့ၣ် ဆီကနံတဖၣ်စ့ၢ်ကိး နကဘၣ်ထၢန့ၣ်အီၤဝဲန့ၣ်တပူၤ ယီၤန့ၣ်လီၤ. ကတီၤထီၣ်တၢ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤဝံၤတဘျီဒီး လဲၤကံၢ်န့ၣ်ယုလၢလၢဒုးယုန့ၣ်ဒုးဒီး ဟဲက့ၤ လဲၤယုန့ၣ်ယုၢ်အိၣ်တၢ်အလီၢ်, ပအူးအိၣ်တၢ်အလီၢ် သံမိၢ်ပီၤအိၣ်တၢ်အလီၢ် ကံၢ်ဘီမဲအိၣ်တၢ်အ လီၢ် ကယံၢ်မ့ၢ်တၢ်တကြးတဘၣ်လၢအမၤအသးဝဲဒုးကျါကလၢတဖၣ်န့ၣ် ဟံးန့ၢ်အီၤခဲလၢန့ၣ်ဒီး ဟဲ က့ၤစိၣ်ထီၣ်ယုၣ်အီၤဝဲတၢ်ထုယုတဘျီန့ၣ်အပူၤ ကိးဝဲလၢ (တၢ်ခးကဲ) တြၢတဘျီန့ၣ်အပူၤဒီး စိၣ်ထီၣ်ဝဲယုၣ်ဒီးယုလၢန့ၣ်ဒုးဒီး မၤခးမဲၣ် ၃ ဘၣ်ဒီး ဟၢဝီၤကွံၣ်ဝဲဒုးကျါပူၤဒီး ထုကဖၣ်ဒီးစံးဝဲ ဟး ကွံၣ်တၢ်ယုတၢ်ယု တၢ်ယံၣ်ပအူး ထိးတံၢ်တၢ်သ့ၣ် တၢ်တဂ့ၤတၢ်တဝါ ဒ်န့ၣ်ဝံၤ သုးယီၤအသးဆူ ခုးယုတဆီဘၣ်တဆီ တုၤလၢကျဲခိၣ်ထိးဝဲပှၤအိၣ်လၢဟံၣ်ဒီးဟဲလၢဒုးအတိဆိကတၢ်ဒီးဟံလီၤဝဲ တၢ်ခးကဲတဘျီအံၤဝဲကျဲကယီၤဒီး ဆဲးလီၤဝဲမၤခးမဲၣ်သဘျီဒီး ယုလၢန့ၣ်ဒုးန့ၣ် န့ၣ်လီၤ. ဝဲအဟံ လီၤတၢ်ခးကဲဒီးမၤခးမဲၣ်အခါန့ၣ် ထုကဖၣ်ဝဲ တၢ်တီၢ်သ့ၣ်တၢ်ခးကဲစၢ တၢ်တဘၣ်န့ၣ်ဘၣ်ဆီၣ်ဘၣ် န့ၣ်ဘၣ်. တၢ်မ့ၢ်န့ၣ်ဘၣ်ဆီၣ်ဘၣ်န့ၣ်တမံလၢလၢ မ့ၢ်ဆီၣ်န့ၣ်လၢကျိၣ် မ့ၢ်ဆီၣ်န့ၣ်လၢစု တုၢ်လိၣ်အီၤ တဂ့ၤ မ့ၢ်တခါ ဒီးအီၤလၢအဖိမုၣ်ဖိခါတက့ၢ်.

ခိဖျိပှၤထုလံဖိအတၢ်မၤဘၣ်ယး တၢ်လုၢ် တၢ်သး တၢ်တီၢ်သ့ၣ်ခးကဲသ့ၣ်တဖၣ်အံၤ မ့ၢ်မ့ၢ် ပှၤလၢအန့ၢ်ဟံထွဲတၢ်မၤအဂ့ၢ်ဒီး မၤအီၤအိၣ်ဒီးတၢ်ဒုၣ်တၢ်ထုတၢ်စူၣ်တၢ်န့ၣ်လီၤတၢ်လီၤဆဲးန့ၣ် က

ယံတံတကြီးတဘဉ်လအကမအသးမ့ဂု မတုာ်အသးမ့ဂု တံမတခိဉ်အံၤ တြိဆမဟး
ဂီၤကွံာ်ဝဲခဲလၢာ်န့ၣ်လီၤ. တလိဉ်ဘဉ်မလကဘဉ်ယုကသံဉ်ကသိဒ်အမ့ၢ် ယုာ်ကသံဉ် သံမိာ်ပီ
ကသံဉ် ပအူးကသံဉ်သ့ၣ်တဖဉ်ဘဉ်န့ၣ်လီၤ. စီပူၤကွံာ်ပုၤလအစ့ၢ်နတံၢ်မကျဲအဝဲအံၤ ဒီးမ
ဝဲအိဉ်ဒီးတံၢ်နလအဂုၤ မတံၢ်လအတုၤလီၤ အလီၤတံၢ်ကတံၢ်န့ၣ် ဒီးန့ၢ်ဝဲတံၢ်အစလီၤတံၢ်လီၤ
ဆဲးန့ၣ်လီၤ. စီခဲအံၤ တံၢ်သ့ၣ်တဖဉ်အံၤ တံၢ်မ့ၢ်မအီၤတမ့ၢ်လအအိဉ်ဒီးအက့ၢ်အဂီၤလီၤတံၢ်လီၤ
ဆဲးဘဉ်အယံ တံၢ်လကြီးမအသးလဂုၤန့ၣ် တံၢ်အစတအိဉ်ဖျါထီဉ်လၢဘဉ် ဒီဖျါမတံၢ်တဘဉ်
လၢဒ်ပုၤမ့ၢ်ပုၤမတုာ်ဝဲအသိးဘဉ်န့ၣ်လီၤ. အါန့ၢ်တံၢ်အံၤအဖိခိဉ်တံၢ်နစ့ၢ်ကီးတတုၤထီဉ်ထီဉ်
ဘးလၢဘဉ်အယံန့ၣ်လီၤ.

တံၢ်ကတဲာ်ကတီးခး မ့တမ့ၢ် ဘု/တံၢ်ဂဲၤခးဘျီခး (တံၢ်ဂဲၤဘု)

တံၢ်ဂဲၤဘုဂဲၤဟ့ၣ်န့ၣ် အါတက့ၢ်ပုၤထူလံၤဖိအိဉ်ပလီၢ်အသးဖဲ စးထီဉ်ဘုအနီၢ်အိဉ်ထီဉ်ဝဲ
တဘျီ တုၤလၢဘုအသဉ်ပုၤထီဉ်ဝဲတစုန့ၣ်လီၤ. ဖဲဘုအနီၢ်အိဉ်ထီဉ်အခါန့ၣ် ယုာ်အ့ၣ်ဝဲအါမးအ
ယံ ခးကစၢ်ကဘဉ်စ့ၢ်တံၢ်ကတံၢ်ဒီး တံၢ်အစလၢပုၤကတံၢ်မ့ၢ်ဟ့ၣ်ထီဉ်ဝဲအစတခါခါန့ၣ် ဘဉ်
မထွဲဒ်တံၢ်ကတံၢ်ဒုးနဲန့ၣ် ဘျီဝဲဒုဉ်ဂုၤလီၤ. တံၢ်လၢပုၤထူလံၤဖိအတံၢ်ဒီးသတံၢ်အ့ၣ်ဘု တံၢ်အိဉ်
ဘု တံၢ်ယံဂဲၤဘုခိဉ်ထံး တံၢ်ဝါလီၤဒီးအဂုၤအဂသ့ၣ်တဖဉ်န့ၣ် ညီန့ၢ်မၤဝဲ (တံၢ်ပုၤတံၢ်ဝီၤ, ဆဲး
ဂ့ၢ်ဒုဆဲးကံၢ်လၢာ်, ပုၤမိ, ဟထီဉ်, ဒီထီဉ်, ဖျိးတံၢ်ဖိကံၢ်လၢမိပုၤဒီး ထီဉ်ထွံလၢထံအဂုၤအဂတ
နီၤန့ၣ် တံၢ်သ့ၣ်တဖဉ်အံၤ ဒီးသန့ၤထီဉ်အသးလၢပုၤကတံၢ်တဂၤအအိဉ် ဖဲအဝဲကတံၢ်ဒီးတံၢ်အ
စကဟ့ၣ်အီၤတခါခါန့ၣ် မထွဲဒ်အဝဲဟ့ၣ်ထီဉ်ဝဲအသိးန့ၣ် တံၢ်မအသးလီၤကယးတဘျီယံလီၤ.
အဂတမံၤန့ၣ် တံၢ်မတခါလၢနကံၢ်ဂုၤနမအီၤမ့ၢ်တဘဉ်လိာ်ဘဉ်န့ၣ် နကဘဉ်သ့ၣ်ညါလၢနမ
တံၢ်န့ၣ် (တက့ၣ်တဖဲ) ဘဉ်အယံ တံၢ်ဂ့ၢ်အံၤ နကဘဉ်ရဲဉ်ကျဲဆဲးမၤဒ်အီၤအသီတဘျီဆုအသီ
တဘျီဒီး ကွံာ်လၢတံၢ်ကတံၢ်အစကဟ့ၣ်ကဒီးနတခါခါသ့ဝဲဒုဉ်န့ၣ်လီၤ.

တံၢ်ဒုလီၤဘု (ကူးလီၤဘဉ်ဘု)

ဖဲဘုဂီၤထီဉ်အကတီၢ်န့ၣ် တချးလၢနကကူးအီၤဒီနံၤဒီပုၤဒ်ဘဉ်န့ၣ် အဆိကတံၢ် န
ကဘဉ်ကတီးဆိန့ၢ်ကဒီးတံၢ်ပီးတံၢ်လီၤအမ့ၢ် သံးမံမ့ၢ်ဂုၤ, သံးမိမ့ၢ်ဂုၤခဲခါအံၤ မ့ၢ်အိဉ်တခါခါသ့
ဝဲဒုဉ်လီၤ. ဘဉ်ဆဉ်သံးမံဒီးသံးမိမ့ၢ်အိဉ်ခဲခါလၢာ်န့ၣ် ဂုၤဒိဉ်တက့ၢ်လီၤ. လၢနကဒုလီၤဘုအဂီၢ်
နသ့ဆဉ်ဖိကီၢ်ဖိဒ်အမ့ၢ်ဆီသ့ဝဲဒုဉ်, ထိးစ့ၢ်ကီးသ့ဝဲဒုဉ် မ့တမ့ၢ်ဘဉ်တးလဲး (မာ်တးလဲး) သ့
ဝဲဒုဉ်စ့ၢ်ကီးလီၤ. တံၢ်မၤဒ်အံၤသ့ၣ်တဖဉ်န့ၣ် ပကိးလၢတံၢ်ဒုလီၤဘုဒီး သးထီဉ်ဘုသ့ၣ်န့ၣ်လီၤ.
မ့ၢ်နံၤအဝဲအံၤ နဘိးလီၤရဲဉ်လီၤတံၢ်ဒီးသကွံာ်ကညးတံၢ်ဆုထံကစၢ်ကီၢ်ကစၢ်အအိဉ်ဒ်သိးအဝဲက
ဟဲအိဉ်ဟဲအီၤစၢနသံးခိဉ်, မ့ၢ်ခိဉ်ဒီးသံးဒုဉ်သ့ၣ်တဖဉ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်မၤအီၤအက့ၢ်အဂီၢ်

မၤန့ၣ်တၢ်တြိဂံၤတဖျၢၣ်ဒီး တၢ်တဖျၢၣ်တဘိဒီး သ့ၣ်ဖိတဘိ လၢနကဆဲးကျၢၤတၢ်သဲးတြိဂံၤ ဒီး တၢ်တဖျၢၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဆဲးလီၤတၢ်တဖျၢၣ်ဒီးတၢ်တြိဂံၤလၢဒုးပူၤ မ့တမ့ၢ် စံာ်ပူၤဒီး ကူသိးထီၣ် ကညီကူသိးဒီး ဘိးလီၤတၢ်လၢဒဲးပူၤ (စံာ်ဒဲးပူၤ) သံးမံတခွး သံးမိတခွးဝံၤ ဟ့ၣ်ဘိးလီၤပူၤလၢအ ဘၣ်ထွဲလၢနက့ၣ်မုၢ်အီၤမ့ၢ်ဂ့ၤ မ့တမ့ၢ် နဖိနလံၤမ့ၢ်ဂ့ၤ လၢကဘၣ်ဘိးလီၤစၢၤနတၢ်ဖဲဒဲးပူၤစုၣ်စုၣ်တ က့ၢ် တၢ်အံၤဝံၤ နမ့ၢ်သူဆီဒီး ဟံးထီၣ်ဆီတက့ၢ်ဒီး လဲၤဆူတၢ်သဲးခိၣ်ထံးဒီးကူးလီၤဆီအကိၣ်ဝံၤ လုၢ်ထီၣ်သဲးထီၣ် ထိးဘၣ်ဆီသ့ၣ်ဆူတၢ်သဲးထီၣ်လိၤတဘ့ၣ်ဝံၤတဘ့ၣ်ဒီး ထဲးန့ၣ်ဆီအဆူၣ်စၢ် ဒီး ဒုးစဲဘူးအီၤလၢတၢ်သဲးလိၤတက့ၢ်. မၤကဒီး ထဲးန့ၣ်ဆီအဒဲးပျၢ်ဒီး ဆဲးလီၤဆူတၢ်သဲးတြိဂံၤအ လိၤသၢဘ့ၣ်စုၣ်စုၣ်တက့ၢ်. တၢ်အံၤဝံၤ ဟဲက့ၢ်စိၣ်ဆီဆူဒဲးပူၤ ဒီးယိအီၤလၢမ့ၢ်အူပူၤတက့ၢ်. ချီလၢ ထံၣ်ချီတသ့ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ဝံၤဒီးကျိလီၤ တ့ၤထီၣ်ဖိထီၣ်တုၤအမံဒီး ပူၤသဲးတၢ်အခိၣ်တကဟံးထီၣ် ဆီခိၣ်ဒုး, ဆီဒဲးဆု, ဆီခိၣ်သ့ၣ်ဒီး ဟံးန့ၣ်ထဲအစုမ့ၢ်အနိးဒီးအဒဲးဆုစိးနါဒီး ဟ်လီၤလၢလုၢ်ခ့ လၣ်ဂ့ၤဂ့ၤ န့ၣ်လၣ်ဂ့ၤဂ့ၤအပူၤဒီး ဟ်လီၤပုၣ်ဒီးမ့ၢ်အခိၣ်တစဲးဒီး လဲၤထၢန့ၣ်အီၤဆူတၢ်သဲးတြိဂံၤ အပူၤန့ၣ်လီၤ.

ဒီးတၢ်လၢနသဲးထီၣ်ဘုသ့ၣ်န့ၣ် ဖဲနဖိအီၣ်ဆီအခါန့ၣ် နကဘၣ်အဲးလီၤဒီးဘုသ့ၣ်လၢအ ဂီၢ်ထီၣ်သီသီအံၤ ကဘၣ်တဆံၣ်ဖျၢၣ်ဒီး ဖိပုၣ်အီၤဒီးဆီညၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖဲနသဲးထီၣ်ဘုသ့ၣ်လၢဆီမ့ၢ် ဂ့ၤ ထိးမ့ၢ်ဂ့ၤ နထိးဘၣ်အီၤလၢတၢ်သဲးလိၤဝံၤဒီး နကဘၣ်လဲၤစိၣ်ပုၣ်ဒီးထးဂံၢ်ဒုးလီၤဘုတဘျီယီ ဖဲန့ၣ် နသဲးတၢ်ဝံၤ နကဘၣ်ကူးလီၤဘၣ်ဘုသၢဖဲဒီး ဟ်ထီၣ်ဆူတၢ်သဲးလိၤ, ဒီးအခိၣ်ဆူမ့ၢ်ဟဲ ထီၣ်တကဟဲတက့ၢ်. ဖဲနသဲးထီၣ်ဘုသ့ၣ်ဒီးဒုးလီၤဘၣ်ဘုအံၤ တဘၣ်မ့ၢ်တၢ်ဟိကိးန့ၢ်န့ၢ်, တၢ်က ဆဲးန့ၢ်န့ၢ်, သ့ၣ်ဘုလၢလီၤလၢမ့ၢ်ပူၤ, သံးပူၤ, သ့ၣ်ဘုလၢအိၣ်တၢ်တခါခါန့ၣ် တသ့လုၤတက့ၤ ဘၣ်. ကဘၣ်မၤဂ့ၤအီၤတုၤအဂ့ၤတစုန့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဘိးလီၤလၢဒဲးပူၤတၢ်ထုကဖၣ်

ထံကစၢ် ကိၢ်ကစၢ် ကစၢ်ကစၢ် ကလိကစၢ် မူခိၣ်ကစၢ် ဟီၣ်ခိၣ်ကစၢ် သ့ၣ်နွံယံၤဝၣ်နွံ ဖိးကစၢ်, ဒၢမုၢ်ကစၢ် ဒၢကျၢၣ်ကစၢ် မုၢ်မဆါတနံၤအံၤ ယသဲးထီၣ်ဘုသ့ၣ်ဟုသ့ၣ်အယိ ဟဲအီၣ် ဟဲအီၤယစုလီၢ်ခိၣ်ခိၣ်ဒီး ဟဲမၤပျၢၤယသ့ၣ်ယဖိတက့ၢ်. ဒီးအံးထီၣ်ကွၢ်လီၤယၤ ယကမၤတၢ်ဒီ ကတီၢ်ညါ ပူၤဖျဲးဒီးတၢ်ဆူးတၢ်ဆါ တုၤတၢ်ဖံးတၢ်မၤဝံၤဝဲဘၣ်ဝဲန့ၣ်လီၤ.

တၢ်သးထီၣ်ဘုသၣ်တၢ်ထုကဖၣ်

ဘုဇသးထီၣ်နၢသးထီၣ်နၢ၊ မၤနၢသုတက့ၤၤၣ်သံးသုးတဘါက့ၤ။ မၤနၢန့ၢ်အိၣ်မၤနၢန့ၢ်အိၣ်
မၤနၢပျဲသံၣ်မၤနၢပျဲဖီတက့ၢ်.

တၢ်ပိၣ်လီၤဘု (တၢ်ဖျၢၤလီၤဘု)

ဖဲနကူးဘုဝံၤဒီး နဘၣ်ဘျီထီၣ်န့ၢ်ဒုၤပျၢၤပျၢၤတနီၤကိးဝဲလၢ (ထၢ) ဒီး တနီၤကိးဝဲလၢ (တၢၣ်) န့ၣ်လီၤ. တဘျီဖီ နကဘၣ်ကတဲာ်ကတီၤယၢ် သံးဖိမ့ၤဖိလၢနကပိၣ်ဘုဒီး နကကံၢ်နစုတၢ်ခိၣ် အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဒါလီၤချီၣ်

တုၤမ့ၢ်နဒါလီၤချီၣ်တဘျီန့ၣ် နကဘၣ်သ့ၣ်ညါလၢနကပိၣ်ဘုဒီး နကဘၣ်မၤတၢ်လၢနက စၢ်အတၢ်မၤဒၣ်ဝဲလီၤ. တၢ်မၤဒီးမၤကတၢ်ကတၢ်ဝဲဒၣ်လံၤ. ပျၢၤတဂၤဘၣ်တဂၤအိၣ်လၢအတၢ်မၤပျၢၤဒၣ် ဝဲန့ၣ်လီၤ. ဝဲခိၣ်တဂၤဒါလီၤချီၣ်တဘျီဖီ လဲၤကံၢ်န့ၣ်ယုၤလၢ်န့ၣ်ဒုၤ ဟဲက့ၤဒီးပုၣ်ကွံာ်ဝံၤကွံာ် (တၢၣ်)

အပူ ချိပ်ပူဖီး ထုကဖပ်ဝဲ ဟးကွံင်တၢ်ဘျုး ဟးကွံင်တၢ်ဆုၣ် ဟးကွံင်တၢ်တလုၢ်, ဘၢကွံင်ဖီး တကး ဟးကွံင်တၢ်တဂ့ၢ်တၢ်တဝါခဲလၢ် အခဲအံၤ ပကပိၣ်ဘုပကပိၣ်ဟု ဖဲန့ၣ်တဘျီယီ ဟံၣ် ခိၣ်မုၢ်မုၢ်ဂု မ့တမ့ၢ် ဖိမုၢ်တဂၤမ့ၢ်ဂု အနီၣ်နီၣ်ကဘၣ်မ့ၢ်ဟံၣ်ခိၣ်မုၢ်န့ၣ်အကြးကတၢ်န့ၣ်လီၤ. ဟံၣ်ခိၣ်မုၢ်ဘိလီၤသံးမံ သံးမိတခါဂုဂု ကွၢ်လၢပူအတူၢ်ခိၣ်သံးတခါခါဖီး ဟ့ၣ်ယီဟံၣ်ခိၣ် ခွါ (ကိး) ဝဲအခိၣ်တဂၤဖီး ဘိးလီၤတၢ်လၢချိၣ်ပူန့ၣ်လီၤ. ဝဲအဝဲဘိးလီၤတၢ်အခါ အဖိမုၢ်ဖိမုၢ် ဂု အဖိခွါဖိမုၢ်ဂု ကဘၣ်ပတုၣ်ကွံင်တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲအဂုဂုခဲလၢ်ဖီး ဆ့ၣ်နီၤဝးတရံးဝဲအခိၣ်ဖီး အိသကိးသံးန့ၣ်လီၤ. အိသကိးသံးတုၤလၢဘၣ်အဒးဖီး လူဝဲသံးအခံဒးလၢခံကတၢ် မ့ၢ်ဘၣ်တ ဘျီယီန့ၣ် စံးဝဲဘုဘျဲအိၣ်လီၤ. ဝဲန့ၣ်အခါ သူၣ်ခုသးခုသကိးဖီး နံၤကဝဲၢ်ပျီၢ်ကဒိသကိးတၢ်န့ၣ် လီၤ. တၢ်လူသံးလူမ့ၢ် အိသံးန့ၣ်သံးဒးဝံတဘျီယီ ဟံၣ်ခိၣ်မုၢ်လဲယီၤဆူဒးကျါပူဖီးဟဲက့ၤဆ့ၢ် ဝဲဘုကဒိၣ်တကဒိၣ် ဒိၣ်ဒိၣ် ဖီးဟဲက့ၤဟံၣ်လဲလၢချိၣ်ပူဖီး ဟံၣ်ခိၣ်ခွါ (ဝဲအခိၣ်တဂၤဟံးထီၣ် ဝဲဒီးပိၣ်လီၤဝဲဆူ (တၢ်) ပူတဘီဖီးစံးဝဲ ပြုဘုကလၢ ပြုဘုကလၢ ပြုဘုကလၢ ဖိအံၤသဘီဖီး ဝံဝဲဒၣ်လီၤ. တၢ်ပိၣ်လီၤဘု တဘၣ်မ့ၢ်လၢတၢ်န့ၣ်တၢ်ထုဒ်တၢ်ဟံၣ်ကိး တၢ်ကဆဲသ့ၣ်တဖၣ် တဘၣ် အိၣ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်န့ၣ်တၢ်ထုမ့ၢ်အိၣ်ထီၣ်ဘၣ်ဖုးတခါခါန့ၣ် ကဘၣ်သးကဒီးတၢ်ဆၢကတီၢ် ဆူအသီတနံၤကဒီးန့ၣ်လီၤ.

တၢ်ပိၣ်ဘုတၢ်မၤကျဲ

- ပုၤထူလံၤဖိပိၣ်ဘု (မၤဘု) န့ၣ် နမၤအိၣ်ကျဲသ့လွံၢ်ဘိလီၤ.
- တၢ်ပိၣ်ဘုလၢပိၣ်ပူ
- တၢ်ပိၣ်ဘုလၢဒုဂု (တၢ်ပူ)
- တၢ်ပိၣ်ဘုလၢချိၣ်ပူ
- တၢ်ပိၣ်ဘုလၢတလဲအပူ

ပုၤထူလံၤဖိပိၣ်ဘုန့ၣ် ပိၣ်ဝဲလၢချိၣ်ပူဂုဂု ပိၣ်ဝဲလၢပိၣ်ပူဂုဂု ပိၣ်ဝဲလၢတၢ်ပူဂုဂု, န ပိၣ်န့ၣ်ပိၣ်ထူအိၣ်သ့ခဲလၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်လၢတၢ်ပိၣ်န့ၣ်ပိၣ်ထူဘုတဘျီန့ၣ် နလဲၤနါစိၤ က့ၤနါစိၤ မၤ နါစိၤ တဲနါစိၤတသ့လုၤတက့ၤဘၣ်. ပုၤဂုပုၤဂုတမ့ၢ်တပျီၤစ့ၢ်ကိး နၢ်လီၤဟးထီၣ်ဖဲတၢ်ပိၣ်ဘုအ ကဝီပူဖဲအသး တသ့စ့ၢ်ကိးဘၣ်. အနီၣ်နီၣ်ပုၤတမ့ၢ်မ့ၢ်တလဲၤဘူးအဂုကတၢ်လီၤ. အဝဲအံၤကိး ဝဲလၢတၢ်ပိၣ်န့ၣ်ဘုလီၤ. ဖီးပုၤလၢအပိၣ်န့ၣ်ဘုန့ၣ် ကဘၣ်ကံၢ်အစုကိးဂၤဒဲး လၢဆီကံၣ်န့ၣ်မ့ၢ်ဂု ဆီအီထူမ့ၢ်ဂု ဆီကထီမ့ၢ်ဂု တပူယီၤဒ်သိးသိးန့ၣ်လီၤ. တုၤမ့ၢ်ဝဲခိၣ်တဂၤကံၢ်န့ၣ်နစုတဘျီန့ၣ်န ကဘၣ်မၤထွဲဒ်အဝဲအတၢ်သိၣ်တၢ်သီအိၣ်အသိးန့ၣ်လီၤ. ဘၣ်ဆၣ် မ့ၢ်ဘၣ်ဖုးလၢတၢ်ဂ့ၢ်အရုဒိၣ် (တမၤဆီတသ့ဘၣ်) နတလဲၤဆီတသ့စ့ၢ်ကိးဘၣ်န့ၣ် နမ့ၢ်လဲၤ နမ့ၢ်မၤဘၣ်သပျီၤကတၢ် ဝဲခိၣ် တဂၤကဘၣ်ကံၢ်န့ၣ်ကဒီးနစုအသီတဘျီန့ၣ်လီၤ. ဆီညၣ်လၢနကံၢ်စုတခါအံၤ နကံၢ်စုဝံၤ နကဘၣ်

ကပ်ယူထိုင်ကုအိအိနဲ့လီ၊ နထိးမုာ်ဂု၊ ဆီမုာ်ဂု၊ မုာ်အိာ်လအိာ်ပုာ်ဘာ်တခိနဲ့ နဖိနလံမုာ်ဂု၊ နဒီပုာ်ဝဲာ်မုာ်ဂု၊ မုာ်မကမာ်ဘာ်တံာ်ပိာ်ဘုအတံာ်ရဲာ်တံာ်ကျဲတမံမံဒီး နထူးထိုင်မဂုကုအိအိသု စွာ်ကီးဝဲဒ်နဲ့လီ၊ အနီာ်နီာ်နဲ့ နသုဆာ်ဖိကီာ်ဖိအသီသုဝဲဒ် နဆာ်ဖိကီာ်ဖိမုာ်တအိာ် နသု ကုဆီညာ်တလိာ်ယီ မုတမုာ် ထိးညာ်တလိာ်ယီသုဝဲဒ်ခံခါလာ်နဲ့လီ၊ ဘာ်ဆာ်ဒီး ဆီညာ် မုာ်ဂု ထိးညာ်မုာ်ဂု လာ်နကံာ်စုတလိာ်အံ၊ ဒ်သိးအသုတနာအုာ်နာဆံာ်ဘီတဂုအဂီာ် နကဘာ် ကပ်ယူထိုင်အိအိဒီး ဖဲနလိာ်ဘာ်အိတဘျီလံာ်လံာ် နထူးထိုင်သုအိအိသုဝဲဒ်နဲ့လီ၊

ကျဲအဂတဘိ နတံာ်ဖိတံာ်လံမုာ်တအိာ် တံာ်လတံာ်ပုာ်ဒ်အမုာ် သံးမံသံးမိမုာ်တအိာ်ဘာ် ဒီး နကျိာ်နစုမုာ်တအိာ် ခိဖျိနဖိစာ်လံပြီအဖိခိာ် ကျဲတချူးယာ်တလဲဘာ်နဲ့ နပိာ်ဘုလီ၊ လိဒ်နဲ့သုစွာ်ကီးဝဲဒ်လီ၊ ဘာ်ဆာ်ဒီး တမုာ်တံာ်ဘာ်အကျဲဘာ် အဂုာ်ဒ်အံ၊ နမတံာ်ဒီတနံာ် ညါနဲ့ ခိဖျိနမညီအိာ်ညီတံာ်အယိ နဘုဖိဟုဖိမုာ်နုာ်အါထဲလဲာ်ဘာ်ဆာ် နအိာ်အိတဒ်သိးဒီး နမဒုာ်မထုအိဘာ်၊ ပုထုလံဖိစံးဝဲ နမညီတံာ်နဲ့ နအိာ်တံာ်စွာ်ကီးညီဝဲဒ်၊ နအိာ်တံာ်လီ အိာ်တံာ်လးဝဲဒ်နဲ့လီ၊

တံာ်ကူးဘုတံာ်သိာ်တံာ်သီ

- တံာ်တဘာ်ကူးတဲာ်ဘုအညွဘာ်၊
- ခုးတလီာ်နဲ့မုာ်ကနီ၊ ဖိာ်သုာ်ခွါတံာ်ထူးဘံာ်ဘုကဘာ်အိာ် (ကီးဝဲ) ကွဲကုဘုကလ၊
- မုာ်ကနီ၊ ဖိာ်သုာ်ခွါကဘာ်ဂဲလိာ်ကွဲဘု ဒ်အမုာ်တံာ်ဟုာ်ဘုလစုညါသး၊ တံာ်ဟုာ်လီ၊ ရါဘု၊ တံာ်ကွဲာ်ကဟ်ဘုဖံးသုာ်တဖာ်နဲ့ကဘာ်အိာ်ဝဲ၊

တံာ်ပိာ်ဘု ယဲဘုကဒိာ်တံာ်သိာ်တံာ်သီ

- တံာ်တဘာ်ယဲတဲာ်ဘုအညွဘာ်၊
- တံာ်ကဘာ်ယဲတထွဲဘု၊ ယဲတစုာ်တသုဘာ်၊
- တံာ်တဘာ်ယဲလံာ်ဘုဖဲပိာ်၊ မုတမုာ် တာ်ကဟဘာ်
- ဖဲပိာ်ဘုအခါ တံာ်တဘာ်ပူဘာ်ကဆီအမံဘာ်
- ဖဲအိာ်လအိာ်မုာ်ပူဒီးပိာ်ဘုအခါ တဘာ်အုာ်နီဘာ်
- ဖဲပိာ်ဘုအခါ တဘာ်ယုသံာ်ကွဲကလံဘာ်
- ဖဲပိာ်ဘုအခါ တဘာ်လူာ်ကွဲာ်ဖာ်ကပူဘာ်
- ဖဲပိာ်ဘုအခါ တဘာ်ကွဲာ်ထိုင်ယု၊ လံာ်ယုကဘီယုအပူဘာ်၊
- ဖဲပိာ်ဘုအခါ တဘာ်လုာ်ထံဘာ်၊
- ပိာ်ဘုအခါ တဘာ်ဆူလီဆူယီာ်ဘာ်

- ဖဲပိတ်ဘုအခါ တဘက်ကဆဲဘက်.
- ထွန်အုန်အိန်လာဘုချိုးခိန်တဘက်ဟံးဘက်
- ပျာပိတ်ဘုဖိကိးဂးဖဲး မှ်မကမတ်တံ တဲကမတ်တံ ကဘက်ပြုက့ဘုကလးတဘျီယီ.
- ဖဲပိတ်ဘုအခါတဘက်တုက်ကိတ်ဘျးယီ ဆူကိတ် ဆူပျာဘက်.

တံဝံဘု

ဖဲတံမတ်တံခုန်အဆာကတီၢ် အါတက့ၢ် ဇူဘက်သ့ၣ်ဘက် မူခိန်ကလံသိၣ်ဂီၤဂုၤအယီ ပျာဖဲးခးဖိမံၤဂုၤ ပျာကွးတံဖိမံၤဂုၤ ပျာဖဲးခးဖိဖဲးဘက်မဘက်အခးဂုၤဂုၤ ဘုဂုၤဟုဂုၤဝဲဒၣ်ဒိၣ်မးန့ၣ်လီၤ. ဖဲန့ၣ်အသိး ပျာထူစံာ်ဖိတဖၣ်စ့ၢ်ကိး ထဲၣ်ဘက်ကွးဘက်အတံၢ်ဂုၤဂုၤဘက်ဘက်စ့ၢ်ကိးန့ၣ်လီၤ. ခိဖျိဇူသ့ၣ်ဘက်ဒီး ဟီၣ်ချါဂုၤဝဲဒၣ်ဒီး ဘုဂုၤနီၣ်စ့ၢ်ကိးပျီဝဲဒၣ် ပျီပူစ့ၢ်ကိးထံဘက်နီၣ်ဘက်အဖိခိၣ်နီၣ်ပျီဒီးဘုဂုၤဝဲဒၣ်ဒိၣ်မးဒီး ဘုဟးထီၣ်လၢပျာတဖျၢၣ်ဒီးတဖျၢၣ် မးဝဲဟးထီၣ်ဘုအဇၢကတံၢ်အဖါ ၃၀၀ ဆူအဖိခိၣ်အယီ ပျာကိးဂးဖဲးအါတက့ၢ် ပိတ်အဘုလၢဒုဂုၤ (ကိး) တၢ်ပျာကိးဂးယၣ်ယၣ်န့ၣ်လီၤ. ခိဖျိတံမးအိၣ်အလီၢ်အကျဲဘက်ဒီး မူခိန်ကလံသိၣ်ဂီၤဘက်လီၢ်ဘက်စးအယီ ပျာကိးဂးဖဲးအိၣ်ကူအီလၢဒီး မးန့ၢ်ဘက်တံၢ်ခဲတံၢ်သ့ၣ်အိၣ်ဒီးအခံခိၣ်တယၣ်အါမးအယီ အဝဲသ့ၣ်အါတက့ၢ် ဝံၢ်ထီၣ်အဘုလၢယီခံန့ၣ်လီၤ. ပျာဝံၢ်အိၣ်ဘုလၢယီခံန့ၣ် အါတက့ၢ်သ့ၣ်ဒၣ်ချီၣ်ဘုးသးကိးဂးဖဲးလီၤ. တံဝံၢ်ထီၣ်ဘုလၢယီခံန့ၣ် နမ့ၢ်ထုးဘက်အီၤသၢဘျီဆူလွံၢ်ဘျီန့ၣ် ဘုအဝဲန့ၣ်ကမ့ၢ်ဝဲ ၄ ပျာ ဆူ ၅ ပျာန့ၣ်လီၤ. ဖိဖုယံၢ်ပျာအဖိတဖျၢၣ်န့ၣ် ဘု ၁၀၀ ဒါ တံၢ်မ့ၢ်ထၢန့ၣ်ဘက်အီၤဆူအပူန့ၣ် နကဘက်သ့ၣ်ညါလၢထီၣ်ဝဲဒၣ်နစုတပျာလီၤ.

တၢ်ဝံၣ်ဘုန့ၣ် ကျဲတအိၣ်ထဲတၢ်ဝံၣ်ယီၣ်ခံဘုဘၣ်. တၢ်ဝံၣ်တၢ်ထံးအိၣ်စ့ၢ်ကိးသ့ဝဲဒၣ်န့ၣ်လီၤ. ဘၣ်ဆၣ်တကဆိထဲသိးဒီးတၢ်ဝံၣ်ယီၣ်ခံဘုဘၣ်. မ့ၢ်မ့ၢ်တၢ်ဝံၣ်ယီၣ်ခံဘုန့ၣ်ကဆိ ခိဖျိသ့ဝဲကလံၤအဂံၢ်ဘါတနီၤဒီး နီၣ်ဝံၣ်ကသုၣ်တနီၤအယီၤ ဘုသးချံကဆိဒိၣ်န့ၢ်ဒံး တၢ်ဝံၣ်တၢ်ထံးဘုတက့ၢ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဝံၣ်ထီၣ်ဘုဆူဖီပူၤ

အဆိကတၢ်ပုၤကဲၤခိၣ် (ကိး) ထီၣ်အခိၣ်တဂၤ ကဘၣ်ကတီၤထီၣ်အယုၣ်ကိးတဒုဒီး ကဘၣ်ကူကထီၣ်ကညီကူကလီၤတၢ်လီၤဆဲးဒီး ဟံးထီၣ်က့ၤဆိညၣ်ကၣ်ယုၤလၢအပိၣ်လီၤဘုအခိၣ်ထံး အကွဲဘုကလၢတခါန့ၣ် ယုၣ်ဒီးဘုလၢအဒုလီၤဆိကတၢ်ဝဲသၢဖံးဝံၣ် ဟံၣ်ခိၣ်မုၣ်တဂၤကဘၣ်လဲၤယုၤန့ၢ်တဘူးလၢတဒုဒီး ကံၤကူၣ်ဖိအလၢတကညဲဖိ ဒီးဘျၢၣ်ထီၣ်ပျံၣ်တလိာ်ဖိ ဟံးထီၣ်ဝဲတၢ်ပိးတၢ်လီၤသ့ၣ်တဖၣ်အံၤဒီး အ့ၣ်ထီၣ်ဝဲလၢအကိာ်ပူၤဒီး ထၢန့ၣ်ယုၣ်ဒီးဘုတပံၣ်ဖိဒီး အ့ၣ်ဘျးယုၣ်ဝဲဝံၣ် ထူပျံၣ်လီၤဝဲဆူဘုပျံၣ်ခိၣ်ဒီး ထုကဖၣ်ဝဲ ဝါန့ၤသုတလီၤသုတလးတဂ့ၤ, ကျၢၤနဲဒ်သိးဘျၢၣ်ထီၣ်အ့ၣ်, ဝဲဘူးနဲဒ်တဘူးအသိးတက့ၢ် ဝံၣ်ဒီးဝါထီၣ်ဝဲလၢ (စိၤဖၢၣ်) ကိးလၢ (ဒိၤကွီၤ) သၢဖျၢၣ်ဒီး ထၢန့ၣ်ဝဲဆူဝဲခိၣ်လၢအကဘၣ်လဲၤဝံၣ်ထီၣ်ဘုတဂၤအံၤအယုၣ်ပူၤဝံၣ် ဝဲခိၣ်တဂၤအံၤ စိာ်ထီၣ်ကျိၤတဘျၢၣ် ဆိညၣ်ယုၤအိၣ်လၢအပူၤဒီး ဘုဒုလီၤသၢဒုဒီး နီၣ်ဒိကွၢ်တဘျၢၣ်ဒီး လီၤဘိတကညဲဒီး ဝံၣ်ထီၣ်အယုၣ်ကိးဒီး လဲၤဝဲဆူဖီပူၤန့ၣ်လီၤ. ဝဲအလဲၤဝဲလၢကျဲအခါ တၢ်လီၤဒ်အမ့ၢ်ကျဲဖးဒု, တိၤ, ထံကျိၤသ့ၣ်တဖၣ်အံၤ ပိာ်လီၤဝဲလီၤဘိတစဲးဖိ ကဲဒ်တိၤအသိးတဆိဘၣ်တဆိဝံၣ် လဲၤတုဖီပူၤဒီး လူလီၤဝဲအဘုတယုၣ်အံၤဆူဖီပူၤဒီးစံးဝဲ (ထီၣ်နဲထီၣ်နဲတက့ၢ်) ဒ်န့ၣ်ဝံၣ် ဟံးထီၣ်အကျိးတဘျၢၣ်လၢဆိညၣ်အိၣ်လၢအပူၤဒီး နီၣ်ဒိကွၢ်ဒီးပြုက့ၤဝဲဒၣ်ဘုအကလၢန့ၣ်လီၤ.

တၢ်ထုကဖၣ်ပြုက့ၤဘုအကလၢ အိၣ်လၢယိၣ်ဟဲက့ၤ အိၣ်လၢကိၤဟဲက့ၤ, အိၣ်လၢထိးတံၢ် အကိၣ်ပူၤဟဲက့ၤ အိၣ်လၢတၢ်သုကိၣ်ပူၤဟဲက့ၤ ဟဲက့ၤပျဲသံၣ်, ဟဲက့ၤပျဲဖီ ဇံၣ်န့ၣ်ဝံၤဒီး ဟဲက့ၤက ဒီးဆူ (တၢ်ထံးန့ၣ်လီၤ.) အနီၣ်နီၣ်ထီၣ်ခိၣ်တဂၤအံၤ ကဘၣ်ဝံၤအဘုလၢပျဲမဲၣ်ညါကတၢ် ပျဲထီၣ် သၢဘျီဝံၤမးပျဲအဂုၤအဂၤလဲၤဝံၤသဘျီသ့န့ၣ်လီၤ. ဘုဖီတနီၤနီၤ ပျဲကဘၣ်ဝံၤဝဲဒၣ်န့ၣ်တနံၤခံနံၤ တုၤလၢလွံၢ်နံၤအိၣ်ဝဲဒၣ်န့ၣ်လီၤ. တုၤမ့ၢ်နဝံၤဖျိၣ်ဝံၤတံၢ်က့ၤနဘုဝံၤလံတဘျီန့ၣ် တဘျီယီ နကးဘၢ အခိၣ်တသ့ဘၣ်. နကဘၣ်ဟံၣ်ဟံၣ်စၢအိၣ်ဒီးန့ၣ်န့ၣ်လီၤ. ဝဲန့ၣ်တဘျီ နကျိးတဘျီဒီးထးဂဲၣ်ဒု လီၤဘုတဘျီဒီး ဘုသးဒုအံၤ နကဘၣ်ဟံၣ်ထီၣ်အိၣ်လၢဖီပူၤအခၢၣ်သးတီတီဒီး ဝါကိၣ်ထီၣ်အိၣ်တ ဝဲဒီး ဟံၣ်ထီၣ်ဘုသးဒုဒီးထးဂဲၣ်ဒုဘုဒီးကျိးဝဲန့ၣ်တဘျီယီ ဆိုးလီၤယုၣ်ဒီးယုၤလၣ်တဒုတက့ၢ်.

ယုၣ်ကိး

တၢ်လၢပျဲမိၢ်လုၢ်လၢကိးဂၤဒီးန့ၣ် ပျဲလၢအန့ၢ်ပၤဝဲအခိၣ် ကိးဝဲလၢ ထီၣ်ခိၣ်တဂၤအံၤ အါတက့ၢ်ဒီးတဖျါ ယုၣ်ကိးတဒု ကဘၣ်အိၣ်ဝဲလီၤ. ယုၣ်ကိးမ့ၢ်တအိၣ်ဘၣ်ဖုးန့ၣ် တၢ်ဘၣ်ယး ဒီးပျဲထူလံၤဖီအတၢ်ပတၢ်ပြးဘၣ်ယးအလုၢ်လၢထူသန့တၢ်မၤကျဲတပျဲထီၣ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်လၢ ထီၣ်အခိၣ်တဂၤန့ၣ် အဇၢကတၢ်ယုၣ်ကိးတဒု ဒီးကူးဆီကိၣ်တဘျီ ကိၣ်ဒုၣ်ကိၣ်ရဲၤတက့ၢ် ခူးသံး မံ ခူးသံးမိတက့ၢ် ကဘၣ်အိၣ်ဝဲန့ၣ်လီၤ. မ့မ့လၢတၢ်အိၣ်လၢအိၣ်ပျဲန့ၣ် ဝဲဘုကွဲကဘၣ်အိၣ်စ့ၢ် ကိးဝဲဒၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤ အနီၣ်ကစၢ်မ့ၢ်သံဘၣ်ဆၣ် ဖိဝဲကိကဘၣ်ဟံးထီၣ်က့ၤတၢ် သ့ၣ်တဖၣ်အံၤဒီး သူဒီးကတဲၣ်ကတီၤက့ၤအိၣ်န့ၣ်လီၤ.

ဖဲဘုက္ခ

တၢ်လၢ (ဖဲ) ဘုက္ခန့ၣ် တၢ်ကဘၣ်ယုန့ၣ်တၢ်ပီးတၢ်လီၤဒ်အမ့ၢ် ထူ လွဲ, စ့, လၢဂီၤ, လၢလါဒီး ဖဲလၢအဂုၤအဂတဖၣ်ဒီး တၢ်ပီးတၢ်လီၤတနီၤလၢအမံၤဒိၣ်သၣ်ဒိၣ်မ့ၢ်အိၣ် ဒ်ပစံးတၢ်အသိး ဖဲဘံ, ဖဲသ့ၣ်အူၣ်ဒ့ တၢ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤ တၢ်ကဘၣ်တၢ်ဟ့ၣ်အီၤတပူၤယီ မ့တမ့ၢ် ဟံၣ်ယုၣ်အီၤတပူၤယီဒီး ဟံၣ်ယုၣ်အီၤဘၣ်ဘၣ်ဘၢဘၢဒီး ထုးထီၣ်အီၤတနံၣ်တဘျီဖဲတၢ်မၤတုၤမၤတုၤအခါန့ၣ်လီၤ. ပှတနီၤနီၤမၤယုၣ်ဝဲဒီးကွၢ်တဖျၢၣ် အိၣ်စ့ၢ်ကီးဝဲဒၣ်ဒီးကွၢ်တဖျၢၣ်အံၤ ဖဲအကဝံထီၣ်ဘုအခိၣ်ထံးတဝီန့ၣ် ကဘၣ်အူထီၣ်ဝဲထါတယုၢ်ဝံမး ဝံထီၣ်အယုၣ်ကီးဒီး ဝံထီၣ်ဘုဆူဖီပူၤန့ၣ်လီၤ.

ဘုစံၣ်လီၤဒီးအိၣ်ဘုခိၣ်

ဘုစံၣ်လီၤန့ၣ် ဘုလၢတၢ်ဟံထီၣ်အီၤလၢဖီခိၣ်စိ ယုၣ်ဒီးထးဂဲၣ်ဒ့ဘုတခါန့ၣ် တၢ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤ တၢ်ဘၣ်ထွဲအါဆူဟံၣ်ခိၣ်မုၢ်တခီန့ၣ်လီၤ. ဟံၣ်ခိၣ်မုၢ်ကတၢ်ကတီၤယၢ်တၢ်ပီးတၢ်လီၤလၢတၢ်ကအိၣ်အုးအိၣ်ယီဘု (အိၣ်ဘုခိၣ်) အဂီၢ်သ့ၣ်တဖၣ်ဝဲတဘျီန့ၣ် ဟံၣ်ခိၣ်မုၢ်ကွဲထီၣ်အဖိမုၢ်မ့ၢ်ဂုၤ အဖိခွါမ့ၢ်ဂုၤ လဲၤဆူဖီပူၤဒီး ဟံးထီၣ်ဘုသၢဒ့အံၤဒီး စံၢ်ဘျးလီၤဝဲအသၣ်ဆူတၢ်ပူၤလီၢ်တခါခါအပူၤဝံ စ့ၢ်အိၣ်ဝဲဖီအနၢ်လွံၢ်နၢ်ဒီး လွံၢ်စ့ၢ်ဖီဒီး ဟဲက့ၤဟံၣ်ဖိၣ်က့ၤဝဲဒီးဘုစံၣ်လီၤတခါအံၤန့ၣ်လီၤ. ဝံဒီး ကးတၢ်က့ၤဖီခိၣ်သ့ဝဲဒၣ်လံန့ၣ်လီၤ. ဟံၣ်ခိၣ်မုၢ်အံၤ ဟဲက့ၤဆူဟံၣ်ဒီးဘုစံၣ်လီၤတခါအံၤ လိထီၣ်ဘၣ်အီၤလၢကီၢ်လဲၢ်အပူၤလၢတကံၤလၢဖဲန့ၣ်တစီၢ်ဒိၣ်ဒိၣ်ဝံ လူလီၤအီၤဆူကီၢ်လဲၢ်ပူၤဝံ ကဘၣ်လဲၤဆူဝဲလၢဆၢၣ်ပူၤန့ၣ်လီၤ. ဒီးဘုစံၣ်လီၤအဝဲအံၤ နကဘၣ်ဆူအီၤလၢ

နစုဒီး လကျိန်ဘိန့်လီ. ဖဲအဝဲဆုဘုအခါန့် ပုတဂလ်လ်ကတိတ်ဒီးအီတသ့ဘၣ်. ပု မှ်ကတိတ်ဘၣ်ဆၣ် အဝဲတဘၣ်ကတိတ်ဆဲဘၣ်န့်လီ. တုနုတစု ဟဲက့ထီၣ်ဆူဟံၣ်ဖိခိၣ် ဒီးဖိထီၣ်ဘုသးတခါအံလၢသပၤဆံးဆံးဖိတဖျၢၣ်ဝံ ယၣ်လီလၢမဲၣ်အူထံးဒီး ဖိထီၣ်ကသူသံၣ် ဘိဒ်အမ့ၢ်ဒုၣ်ဘု ညၣ်လံာ် ဆဲၣ်ယံၤ တဒိၣ်, ဒုၣ်မ့ၢ်ညၣ်ထံးဒီး ယုၢ်ယိာ် ထီၣ်ဖိခဲလၢကတိတ်က တီယာ်တုၢ်အီသ့ၣ်တဖၣ် ယုၢ်ဒီးဒိၣ်ခိၣ်သၣ်တဖၣ် မံမံဘဲဘဲဝံတဘျီန့ၣ် ဟံၣ်ခိၣ်ခွါတဂၤ ဟံး ထီၣ်ဝဲကံၢ်ကိာ်ဖိအမ့ၢ်တဖၣ်ဒီး ဒိၣ်ခိၣ်သၣ်အဘျီဘိၣ်ဒီး ကသူလၢဟံၣ်ခိၣ်မုၢ်ဖိဝဲလၢတီၢ်ဖိပိာ် တစဲးဒီး ဟံလီဝဲလၢလၢဆီခိၣ်သၢဖျၢၣ်အလီဒီး ထုကဖၣ်ဝဲ လၢဆီဧာ နမဲၣ်ကိာ်နါဂီဒီး မၤခုၣ် နု မၤကဘးနု ဒ်န့ၣ်ဝံ စၢယာ်တကံၢ်တၢ်လၢ ကံၢ်ကိာ်ဖိလွံထုၣ်လၢာ်, ဟုဆီယုၣ်, (ကွဲၣ်) သ ပၤအိၣ်မ့ၢ်, သပၤအိၣ်ကသူ, နီၣ်တၢ်တြၢ, တၢ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤ တၢ်ကဘၣ်စၢယာ်အီဒီး ကံၢ်ကိာ် ဖိခဲလၢန့ၣ်လီ. တၢ်မၤအဝဲအံၤဝံတပတီၢ်ဒီး ဟံၣ်ခိၣ်ခွါဟံးထီၣ်အသပၤမ့ၢ်ဖိတကပၤလၢအမ့ၢ် ဘုစံၣ်လီတခါအံၤဒီး ကသူတကျိးဒီး က့ထီၣ်လၢမဲၣ်ခိၣ်ထံးဒီး အိၣ်ဝဲဒုၣ်န့ၣ်လီ. ဖဲအအိၣ်ဝဲ အခါ ပုတဂလ်လ်ကတိတ်ဒီးအီတသ့ဘၣ်. ဒီးအဝဲတဘၣ်ကတိတ်ဒီးပုဂုၤဂၤစ့ၢ်ကိး ဘၣ်န့ၣ်လီ.

တုမ့ၢ်ဟံၣ်ခိၣ်ခွါအိၣ်မ့ၢ်ဝံဒီး ပုခဲလၢာ်ဘျၢၣ်လီကသူသံၣ်ဘိလၢတီၢ်ဖိအီဒီး ဒုၣ်ဒီးညၣ် ဒီးယုၢ်ယိာ်ထီၣ်ဖိတကပၤယီတခါအံၤန့ၣ် အိၣ်သကိးအီသကိးခဲလၢာ်သ့ဝဲဒုၣ်ဒီး ပုအဂုၤအဂၤ ဒ်အမ့ၢ် ပုဘၣ်ထွဲဒ်အမ့ၢ်ဒိပုၢ်ဝဲၣ်အဖိမုၢ်ဖိခွါဒီး အကစၢ်ဒုၣ်လဲာ်ဟဲအိၣ်သကိးတၢ်သ့ဝဲဒုၣ်န့ၣ် လီ. တၢ်အဝဲအံၤ တၢ်ကိးအီလၢတၢ်အိၣ်ဘုစံၣ်လီအိၣ်အုးအိၣ်ယီဘု မ့တမ့ၢ် အိၣ်ဘုခိၣ်န့ၣ်လီ.

တၢ်ကိးအိၣ်ထီၣ်, တၢ်ဟီထီၣ်, တၢ်ဟီထီၣ်ထီၣ်

ပုတနီၤနီၤဟီထီၣ်ထီၣ် သ့ဝဲဒုၣ်သံးမံသံးမိဒီး ပုတနီၤနီၤတသူသံးဘၣ်န့ၣ်လီ. ဒီးပု တနီၤနီၤဟီထီၣ်ထီၣ်လၢဟံၣ်ပူဒီး ပုတနီၤနီၤလဲၤဟီထီၣ်ထီၣ်လၢသံၣ်ပူ မ့တမ့ၢ် ဖိပူန့ၣ်လီ. ဘၣ်ဆၣ်တၢ်မၤဒ်အံၤတရၢနမၤသ့ဝဲလၢာ်လီ. ပုလၢအသူသံးဒီး ကဘၣ်ကတိတ်ထီၣ်သံးဖိမ့ၢ်ဖိ တု အဝံမးဟီထီၣ်ထီၣ်သ့ဝဲဒုၣ်န့ၣ်လီ. ပုထူလံၤဖိအတၢ်ဟီထီၣ်န့ၣ် မ့ၢ်တနုၤလၢအကဟီထီၣ်အ ထီၣ်န့ၣ် ကတိတ်ဟဲတၢ်ပိးတၢ်လီဒီး သ့ၣ်ညါဝဲလၢလၢပျဲလံ ဂုၤလံတဘျီန့ၣ် ထီၣ်ခိၣ်တဂၤ က ဘၣ်လဲၤယုန့ၣ်ထီၣ်အဆၣ်ဒ်အမ့ၢ် ညၣ်တခါလၢလၢသ့ဝဲဒုၣ် ခးတပိာ် သုတမ့ၢ်ညၣ်လံာ်တဂုၤ သ့ ဝဲဒုၣ်န့ၣ်လီ. တၢ်ယုထၢန့ၣ်တၢ်ပိးတၢ်လီလၢပျဲလံတဘျီဒီး လဲၤချၣ်က့ၤန့ၣ် လဲၤချၣ်က့ၤတအ့ၤ တကျိးဒီး ဒဲးက့ၤဖိဂီၤဖိဘိခဲလၢာ်ဒီး ဖိထီၣ်တ့ထီၣ်ဝံဒီး ဆီလီဒဲသၣ် ကယံၢ်မ့ၢ်တၢ်အိၣ်လၢ တၢ်ဟီထီၣ်အဂီၢ်တဖၣ်န့ၣ် တၢ်တ့တၢ်ဖိအီဝံဒီး ခွဲးလီဝဲလၢကျိးပူ မ့တကျိး ကသူတကျိး, ထံ တကျိး သံးမံသံးမိခဲလၢာ် ဟံထီၣ်လၢတပျၢ်ခိၣ်ဒီး စံးဝဲထီၣ်ဘံယာ်ဘံယီဧာ အိၣ်မ့ၢ်အီထံတက့ၢ်. ဖဲန့ၣ်အခါ တၢ်ဟီထီၣ်ဝဲယိးခိၣ်ခံဘုၣ်ဆူသၢဘုၣ်န့ၣ်လီ. ဖဲန့ၣ်အိၣ်သကိးတၢ်ဒီးဖိဒီးလံပုလၢ

အလဲတဖန်သုခဲလက် ဘျဲအိန်ဘျဲအိ အိဒီးသံးမံသံးမိခဲလက်န့လီ။ တုမ့အိန်မ့အိထံဝံဒီး အိန်ဘျဲအိန်သါတစိန်ဒိန်ဒီး ဟံးလီက့ထိန်ဘံဃာ်အမ့အကသုတခါန့ဒီး စံးဝဲထိန်ဘုဃာ် ဘံဃာ်ဧ ခဲအံတံးမဝံလံ က့ထိန်အိန်ဘျဲအိန်သါ နံဉ်မ့ဘဉ်ဒီး ဟဲလီအိန်ဒ်ယု ထုကဖန် ဝဲဒ်န့ဝံကျော်တံာ်က့ဃိဒီး ဟံးလီက့ကသုဖိတံးဖိဒီး အိန်စာဝဲထိန်ဘံဃာ်အမ့အသံးအက သုအံ လီကံဒ်ပုမသကိးတံးလါအနီကစာ်န့လီ။ တုမ့အိန်သကိးအိသကိးတံးဝံ ကတံာ် ကတံာ်က့တံးပိးတံးလီဝံ ဒီးထိန်ဖိဂီဖိဘိတဖန်ဒီးစံးဝဲ ဒီးသကိးထိန်ဘုဃာ်အဖိခဲလက် ဖဲန့ ပုဒီးသကိးထိန်ဘုဃာ်အဖိန့လီ။ တံးအံဝံထိန်က့လီဖိကျဲဖိဒီး က့က့ဆူဟံဉ်န့လီ။

တံးအိန်ဘျဲထိန်ခိန်

မ့ဆုဉ်ထိန်တနု ထိန်ခိန်တကစံးဝဲလါ ကအိန်ဘျဲထိန်ခိန် တံးအိန်ဘျဲထိန်ခိန်စံးတံး န့ ဖံဘဉ်ယီအဝဲကဘဉ်က့တံးဒီနံဒီပျာအဃိ ထိန်ခိန်တကကဘဉ်အိန်ဘျဲထိန်ခိန် တံးလဲ တနုအတီပျာ တဘဉ်မတံးနီတမံဘဉ် တဘဉ်ခးသံထိန်ဘဉ် အဟံဉ်ဖိဃိဖိစုကိး တဘဉ်ခး သံမဝီထိန်ဖိလံဉ်ဖိနီတမံဒီး ကဘဉ်အိန်ဘျဲထိန်ခိန်သကိးဝဲဃုဃုန့လီ။ ဖဲလါပုထုလံဖိကိးထိန် ထိန် မ့တမ့ ဟီထိန်ထိန်အလါတလါန့ တမတံးနီတမံဘဉ် ဘဉ်ဃးတံးဘျီဟံဉ်ဘျီယီ တံး မလါအရုဖးဒိန်လါအဘဉ်ထွဲဒီးတံးဉ်တံးထုသုဉ်တဖန်န့ ထိန်လါတံးတမအီဘဉ်န့လီ။ ဖဲထိန်အလါတလါန့ ကဘဉ်ဝံအိန်စိန်အိန်သကိးအံသဉ်ညဉ်အုဉ်လါတံးကအိန်အီအသီတ နံဉ်အဂီကဒီးန့လီ။ အဃိ ပုထုလံဖိအတံးမအိန်လုအိန်သးသမု တံးလဲတရံးမ့ဝဲဒ်အံ န့လီ။

တံးလုဉ်ခးတံးထုကဖန်

ထံကစာ် ကီကစာ်, ကစာ်ကစာ်, ကလိကစာ် မုနုကစာ်, မုထိန်ကစာ်, ကလံထံး ကစာ်, ကလံစိးကစာ်, မုခိန်န့ကဘျဲအကစာ်, ဟီခိန်န့ကကြာကစာ်, ဖဲမုကစာ်, ဖဲကျဉ် ကစာ်, မဲလံကံကစာ်, ဆဉ်ကဆိကစာ်, သုဉ်န့ယံကစာ်, ဝဉ်န့ဖိးကစာ် မဆါတနုယလုအိန် နု ဘျီအိန်နု, ဟဲအိန်ဟဲအီယစုလီခိန်ခိန် အိန်ဒီးအံး, အိန်ဒီးကွါပုတက့ာ်။

(တိန်နီ) ဟီဉ်ကဝီတတီတတီကစာ်ကလိအမံမ့ဂု ထံကျိအမံမ့ဂု တဒ်သိးဘဉ်အဃိပု ကိးဂုဒီးကဘဉ်ဟံသုဉ်ဟံသးဖဲအကလုတံးဘျီတံးအခါ ကဘဉ်ယုထိန်ဝဲလါအသနုဉ်ဒုဝဲ န့လီ။

တၢ်သးအိၣ်ခးတၢ်ထုကဖၣ်

လံာ်သံၣ်လီၤစိးဝၣ်ကအူ, ဂုၢ်သီၣ်အိၣ်ထိးတံၢ်ကီၣ်ကျဲ, ထီၣ်တပျီၤနံၤတၢ်ဟံၣ်ကိးအ
ခဲအံၤပုၤကဟဲဒီးပုၤဘံၣ်စၢ်, ပုၤကဟဲဒီးပုၤညၣ်ဂီၤ, ပုၤကဟဲဒီးပုၤဒံၣ်, ပုၤကဟဲဒီးပုၤဒါ, ပုၤ
ကဟဲဒီးပုၤဒုတတဲာ်မဲာ်တဖး, တၢ်မ့ၢ်မၤကဲမၤကတီၤဆဲးခိၣ်ဖျၢၣ်ခံ ဆဲးတနံၤလဲၤတသီကျဲတက့ၢ်.

တၢ်တမိၢ်ခးတၢ်ထုကဖၣ်

ဘုၤတမိၢ်ဂ့ၢ်တမိၢ်ဝါနၤ တမိၢ်ဆဲးဖးနၤ တမိၢ်အဲးအိၣ်နၤ နဘိန့ညၣ်နသၣ်န့လုၢ်, နဘိ
တဲာ်ထံနလၢၣ်ကံၤ, နကူကိၣ်မံၣ်, နကူသ့ၣ်ဖဲး, နကူပုၤလၢလၢာ်, နကူဝဲၢ်လၢထးနကူသုးမုၢ်န
ကူသံၣ်ဘိတက့ၢ်.

တၢ်ကွဲဘုကလၢတၢ်ထုကဖၣ်

ပြုက့ၢ်ဘုကလၢနအိၣ်လၢပိၣ်ဟဲက့ၢ်နအိၣ်လၢကိၣ်ဟဲက့ၢ်. နအိၣ်လၢပျၢၣ်ဟဲက့ၢ်နအိၣ်လၢ
ဖျီဟဲက့ၢ်, နအိၣ်လၢယုၢ်ကိၣ်ပုၤဟဲက့ၢ်. နအိၣ်လၢထီၣ်ကိၣ်ပုၤဟဲက့ၢ်. နအိၣ်လၢထိးတံၢ်ကိၣ်ပုၤ
ဟဲက့ၢ်. နအိၣ်လၢတၢ်သုးမုၢ်ပုၤဟဲက့ၢ်. ဟဲက့ၢ်ပုၤသံၣ်ဟဲက့ၢ်ပုၤဖီတက့ၢ်.

တၢ်တီၢ်သ့ၣ်ခးတၢ်ထုကဖၣ်. ဟးကွံာ်တၢ်ပံာ်, ဟးကွံာ်ပအူ, ဟးကွံာ်ယုၢ်, ဟးကွံာ်
ထီၣ်, ဟးကွံာ်ဖျၢၣ်ဟးကွံာ်တကံၤ, ဟးကွံာ်တၢ်ယုၤဟးကွံာ်တၢ်ဃာ်, ဟးကွံာ်ကံာ်ဟီၣ်လၢာ်, ဟး
ကွံာ်ကံာ်ဘု, ဟဲက့ၢ်အိၣ်လၢနလီၢ်, ဟဲက့ၢ်အိၣ်လၢနကျဲ, က့ၢ်အိၣ်လၢကုၢ်ခိၣ်, က့ၢ်အိၣ်လၢပျၢၣ်ပုၤ,
သုတအိၣ်လၢလၢခးပုၤသံၣ်ပုၤတဂ့ၢ်.

တၢ်ခးကဲတၢ်ထုကဖၣ်.

ခဲအံၤပတီၢ်သ့ၣ်တၢ် ပခးကဲတၢ်, တၢ်တဘၣ်န့ၣ်ဘၣ်နၤ. တၢ်တဘၣ်ဆီၣ်ဘၣ်နၤတဂ့ၢ်.
တၢ်မ့ၢ်ဆီၣ်ဘၣ်နၤလၢကျိၣ်ထူအဲၣ်တဂ့ၢ်, တၢ်မ့ၢ်ဆီၣ်ဘၣ်နၤလၢစ့မၤ အဲၣ်တဂ့ၢ်. ဒီးအိၣ်လၢအဖိ
မုၢ်, ဒီးအိၣ်လၢအဖိခွါတကးဘၣ်အမဲာ်ညါ ဒုအဒံၣ်ဖဲခိၣ်လီၤလၢအိၣ်တက့ၢ်.

ဝီရိယအနိပညိတဖဉ်

- ၁. နှင် - ဟ့ၣ်နံသဘျ၊ တဖံးတမတၢ်, တလဲအိၣ်ဆါအိၣ်, အိၣ်ဘျး
- ၂. နှင်သံ - ဖဲတချးလါသံ, တချးဟါမၢ်, ဟ့ၣ်နံသဘျတုလါဟါမၢ်
- ၃. နှင်ထီၣ်ဝဲ - ဖဲလါဟါမၢ်အဆကတီၢ်, ဟ့ၣ်နံသဘျတုလါလါဟဲဖျါထီၣ်လါမူခိၣ်
- ၄. အဘျ - အိၣ်ဘျး, အိၣ်ကလီ, အဒိ-ပှအိၣ်ဖျဲၣ်ဝံပှတမတၢ် ပှအိၣ်ဘျးသဘျလါဖိသၣ်အဂီၢ်
- ၅. ယုအိၣ်ယုအိၣ် - ဟးဒဲးအိၣ်တၢ်ဒိး, မၤအိၣ်ညၣ်, ခးအိၣ်တၢ်
- ၆. ကုပှပှပှ - ပှလါကျါ, သ့ၣ်ပှ, ကစၢ်ကလီလါအတမ့ၢ်သဝီပှဒိးပှကညိကျါ
- ၇. ဝဲထုပှဒိး - ဆဲယုၢ်, ဆဲထီၣ်, ဆဲတၢ်ဖိသုဖိညိဒိးမၤဝဲလါပှပှ
- ၈. ဟဲအိၣ်တုခိၣ် - ပျဲဘျးကိၣ်, ပျဲခိၣ်ယီၢ်လါကဖိၣ်န့ၢ်တၢ်ဖိညိ, ထီၣ်ဆိမံ, ယုၢ်ယိၣ်ထီၣ်ဖိအဂီၢ်
- ၉. တပှ - ထံကျိတဘိယီလါအဖးဒုခံဖးဒု, လဲဒိးဆဲးလိၣ်ကဒါအသး
- ၁၀. နီအိၣ် - ဟ့ၣ်ဒုးဖးအိၣ်လိၣ်သး, ဆုလီဖးအိၣ်ဆုပှလါကကွၢ်အိၣ်ဝဲတကဒဲၣ်ဝဲစ့ၣ်စ့ၣ်
- ၁၁. အိၣ်တလုစုတလုခိၣ် - ဟ့ၣ်နံသဘျ, တမတၢ်နီတမံ
- ၁၂. နူဖိသ့ၣ်ဖိ - တၢ်လီၢ်လါဂုမၤအိၣ်ဝဲ, ကြးကတၢ်, သ့ၣ်ပှဖးလဲၣ်အကျါလါတၢ်လီၢ်ဘၣ်
- ၁၃. ပှစုလီဝဲဆိ, ဝဲစုလီပှဆိ - တၢ်လီၢ်လါပှမၤဝဲတကဂလံန့ၣ်, တမလီကထာဝဲ, မၤဝဲလါအသိတကျး
- ၁၄. နူအိၣ်လဲး - တၢ်လီၢ်သ့ၣ်ကျါလါအမ့ၢ်ပှကိးဂဒဲးအတၢ်, နၤနဖဲသ့, ယုယဖဲသ့ပှမၤဖဲသ့ဝဲတကွၢ်နီၣ်ဝဲ
- ၁၅. ကာဘဲဆု - တၢ်မ့ၢ်တၢ်ဘိတကလုၣ်, နီၣ်တကလုၣ်လါပှသ့ဝဲဒ်အမ့ၢ်ပှကိးတၢ်ပှဘိၣ်ဘဲ
- ၁၆. ဖဲးတဘျး - ဖဲးဒုးဖးလဲၣ်တၢ်လီၢ်, ဘၣ်ဆၣ်နီလိၣ်သးဟီၣ်ခိၣ်ဂကုဂကု, အိၣ်ဒိးအဆၢ, ဒ်အမ့ၢ်သ့ၣ်တၢ်ထီၣ်ထီ, တၢ်ကျုၣ်သ့ၣ်ပှ, သ့ၣ်အိၣ်တၢ်ဒိးတၢ်လၣ်
- ၁၇. ဆိဟးဂီ - ဆိဒံၣ်လါမ့ၢ်နၤ, ဆိဖးသးဘၣ်ဆုအဖိလၢ, ဆိၣ်ယုလါမ့ၢ်နၤ, ဆိလီဖျိၣ်, ဆိအိၣ်အဒံၣ်, ဆိဒံၣ်စၢ်ဒံၣ်တမး, ဆိအိၣ်အိလါမ့ၢ်လီၤန့ၣ်သ့ၣ်တဖဉ်န့ၣ် ပကိးလါဆိဟးဂီ
- ၁၈. မၤကဲ - ဝဲၣ်ရဲၣ်ဖိ, ဝဲၣ်ကုဖိဒ်ထးဆးတၢ်အသိးခဲၣ်စုစု
- ၁၉. ဖံဘံယီအမူး - ဖဲပှမၤဒုး, မၤဘုဝံ, မၤထီၣ်က့ထီၣ်, သးထီၣ်က့ထီၣ်ဆုမူခိၣ်, တုအိၣ်ဖိအိၣ်, အိၣ်သးအိၣ်မ့ၢ်ဒိတကတီၢ် (ဖံဘံယီအမူး) ထးထီၣ်က့ထီၣ်လါဒုးပှ, စံပှဆုမူခိၣ်
- ၂၀. ဆဲ - တၢ်နာမ့ၢ်လါပှနါဒုပှ, ဟဲထီၣ်မိး, ကလံထီၣ်ဒိးကဆဲထီၣ်ဖးဒိၣ်
- ၂၁. ဖိဂီဖိဘိ - စုကဝဲအတၢ်မ့ၢ်တၢ်ဘိလါပှသ့ၣ်လါဒုးပှ, အဖဲဒ်သိးဆိဖါသ့, ဆိခိၣ်သၣ်
- ၂၂. ဒိးဘျး - ကျိဘျးတၢ်ညၣ်, ကျိဘျးတၢ်နှင်တၢ်ပျိ
- ၂၃. ဒိၣ်ဒိးဒိၣ်ကၣ် - ကျိဒိးလိၣ်အသးလါတၢ်မၤသကိးတၢ်ယၢ်ခိယၢ်ပၤ

- ၂၄. သွန်ကျို - သွန်ထူၤဖးဒိၣ်လၢခးကျၢၣ်ပူၤလၢတၢ်ကူၣ်အိၤတန့ၢ်ဒီးတၢ်လဲၤထီၣ်လၢအခံဒီးကျိ
လီၤဆူကွံာ်အဒုဖိၣ်ပြတဖၣ်ဒီတခိၣ်ညါ
- ၂၅. ဆၢၣ်မဲာ်ဆၢၣ်ဖၣ် - လူၤကွၢ်ထွဲက့ၤမ့ၣ်အိၣ်လဲးတၢ်ဆူအံၤဆူဘး
- ၂၆. မ့ၣ်ကတ် - မ့ၣ်ကျိၤ, မ့ၣ်အူကျိၤ, မ့ၣ်အူအကျဲပျီပျီ
- ၂၇. ပုၤဆၢၣ်မ့ၣ်ကျိၤ - ပုၤလၢအနၢ်ဟံၢ်ကလံၤဒီးဟီၣ်ခိၣ်အတၢ်အိၣ်သး
- ၂၈. လီၤကဝဲၤအိၣ် - လီၤမၤအိၣ်ညၣ်ဖိ, ဘုးလၢၢ် မ့တမ့ၢ်ဘၢၣ်ခၢၣ်
- ၂၉. ထံနၢ်ကွၢ်ခံ - ပုၤပူၤ, ထံကျိအကတၢ်
- ၃၀. ဆူးခး - ဇွဲၣ်ခး, ဇွဲၣ်ခးလၢမ့ၣ်အူ
- ၃၁. လၢၢ်မ့ၣ် - (မီးခြံ) မ့ၣ်ခွဲးတကလုာ် - လၢၢ်တဖျၢၣ်ဘၣ်တၢ်ထံးကဲၤအိၤလၢထးန့ၣ်လီၤ.
- ၃၂. မ့ၣ်ကတ်အချၢ - မ့ၣ်ကျိအချၢ, ဆူတၢ်ချၢယံတခီပၤ
- ၃၃. လီၤကီပူၤ - ခးပူၤအခၢၣ်သးတချးဖဲတၢ်ဇွဲၣ်မ့ၣ်အူဒ်ဘၣ်
- ၃၄. ဟီၣ်ယီၤဒီး - သွန်ထူၣ်တထူၣ် (အလၢၣ်ဖးလဲၢ်)
- ၃၅. ကံာ်ယု - ကံာ်တကလုာ်လၢအအိၣ်လၢဝဲၣ်ဘီၣ်ပူၤ
- ၃၆. ယဲာ်ကွဲးလီၢ် ကွါကွဲးလီၢ် - သွန်ထူၣ်ဖဲပုၤကျိအိၤအခိၣ်ဆၢၣ်လီၤ, ယဲာ်လီၢ်ကွါလီၢ်
- ၃၇. ယါမ့ၣ်အူ - ကိးဖးဒိၣ် - ဟံၣ်ပုၤကိၤအသးလၢမ့ၣ်အူအဖီခိၣ်
- ၃၈. လိာ်မ့ၣ်အူ - မၤပံာ်ကွံာ်မ့ၣ်အူလဲးအိၣ်ပုၤပူၤတဖၣ်
- ၃၉. ဇးစု, ဇးကျဲ - ဆိၣ်တခူထီၣ်, ဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘါတၢ်
- ၄၀. လီၤကယး - ဘုးကပံာ်ကွံာ်, လီၤပံာ်ကွံာ်
- ၄၁. ကျဲၣ်ကျဲၣ်ဒဲးဒဲး - ဘံၣ်ဘံၣ်ဘၢဘၢ, ဒ်သိးအသုတအိၣ်ဖျါထီၣ်
- ၄၂. အိၣ်ပံာ်မ့ၣ် - အိၣ်ဘံးအိၣ်သါတဂၤလၢအသနၢၣ်ဒ်ဝဲ
- ၄၃. ဂိၢ်ခး - မၤပျီ, ဇွဲၣ်ပျီကွံာ်သွန်လၢအအူသံတလၢာ်ဘၣ်တဖၣ်
- ၄၄. နွံးကူးခံ - သွန်ကူၣ်သွန်ကျိလၢမ့ၣ်အူအိၣ်တလၢာ်ဘၣ်တဖၣ်
- ၄၅. ကွံာ် - ကွံာ်စိ (ကွံာ်ကျိ), ကွံာ်စိယီၤတၢ်ဘီၣ်တခါခါ
- ၄၆. ဇူပုၤ - သွန်ပုၤဝဲၣ်ပုၤအနံၣ် (၂၀) ဆူအဖီခိၣ်
- ၄၇. ဇူစၢ်, ဇူဘီၣ် - သွန်ဖိဝဲၣ်ဖိလၢအသးနံၣ်စၢ်ဒီး
- ၄၈. ဆၢအလီၢ် - တလါအကတီၢ်ပူၤ
- ၄၉. ဝံဒီးဝံကၢၣ် - ဝံစၢမၤစၢလိာ်သးယၢ်ခိယၢ်ခိ
- ၅၀. ပုၤမၤဝဲၤဖိ - ပုၤထူစံာ်ဖဲးခးဖိ
- ၅၁. ထီၣ်လီၤဘျဲၣ်လီၤ - ဖံၣ်လီၤဘုချံဘုသၣ်
- ၅၂. တံာ်ဘုချံ - ဟံၣ်ဖျိၣ်ဘုချံ, ဟံၣ်ဖျိၣ်တၢ်ချံတခါခံဖျၢၣ်စုာ်စုာ်

- ၅၃. ပံင်ထီၣ် - ဟံးထီၣ်, ဖိၣ်ထီၣ်
- ၅၄. ယီၤအီၤ - တၢ်အိၣ်ကတီၢ်ကွံာ်, ဆိကတီၢ်ကွံာ်တၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤတခါခါအဖီခိၣ်
- ၅၅. ခဲဂီၤ - ခဲမ့ၢ်ဆုၣ်, ခဲမ့ၢ်ဂီၤထီၣ်အဆၢကတီၢ်
- ၅၆. ထီၣ်ခူး - ဖိၣ်သုၣ်ခွါဆဲးလီၤဘီၤကဆုထီၣ်ခူးဆူဟီၣ်ခိၣ်လိၤ
- ၅၇. ဘျဲၣ်ခူး - မုၢ်ကနီၤဘျဲၣ်လီၤဘုၣ်ဆုဘီၤကဆုလၢဖိၣ်သုၣ်ခွါထီၣ်လီၤဆဲးလီၤဘီၤကဆုအပူၤ
- ၅၈. မ့ၢ်ဆဲးလီၤ - ဘီၤကဆုလၢတၢ်ထီၣ်လီၤခူးအဆိကတၢ်တဘီ
- ၅၉. ဘျဲးလီၤကွံာ် - ဟံးလီၤကွံာ်အကု မ့တမ့ၢ် ဟံးလီၤကွံာ်တၢ်လၢအဝံးယၢ်အီၤတမံၤမံၤ
- ၆၀. မ့ၢ်တလၢ - တပျဲၤထီၣ်, တတုၤထီၣ်
- ၆၁. လီၤဟီၣ်ခိၣ် - ဟီၣ်ခိၣ်ကဘၣ်ဝံၤချ့ ချ့ပဲၤပျဲၤထီၣ်ခူးအခါ
- ၆၂. ကနီၤဘုၣ် - ဘုၣ်ကဘၣ်လၢၣ်မ့ၢ်စုၤ
- ၆၃. မ့ၢ်ယုၢ်လံး - တနၣ်ရံၣ်ခံနၣ်ရံၣ်ကဘၣ်ဝံၤ
- ၆၄. ဝဲးအီၤလၢထံ - လူတဖျိအီၤလၢထံ
- ၆၅. သံးခိၣ်ထံ - သံးလၢပျဲၤဘီၤလီၤအဆိကတၢ်တခါ
- ၆၆. ဆိၣ်လိာ်အသး - ဒုးအီၤန့ၢ်အဆုၣ်, မၤနၢၤလိာ်သး, မၤနၢၤတၢ်
- ၆၇. စိၣ်သံ - ဘၣ်စိၣ်, မူခိၣ်ထံ, ယဲထံ, ထံတခါလၢ်လၢ်
- ၆၈. ကရဲၣ် - သကုဆးဒး, ခဲလၢၣ်
- ၆၉. လီၤလူလီၤဝဲာ် - လီၤဆံၣ်လီၤလုးဘၣ်မးအသးအါဂီၢ်ဂီၢ်
- ၇၀. ကဒူးကဒုၣ် - တဲအါတၢ်, သီၣ်ဝံသဲကလၢတၢ်
- ၇၁. နီၣ်မဲာ်ခိၣ် - နီၣ်အဆိကတၢ်တဝီ
- ၇၂. ဝီတစုၣ် - ယၢ်ယီၤအီၤဆူစုၣ်တကပၤ
- ၇၃. ကွဲးတဲာ် - ကျိထီၣ်တဲာ်, ဖျးထီၣ်တဲာ်, ကူးထီၣ်တဲာ်
- ၇၄. ကွဲးတဲာ် - ကျိထီၣ်တဲာ်, ကူးထီၣ်တဲာ်, ကူးတဲာ်
- ၇၅. တၢၤယီၤကွံာ် - စူးကွံာ်ယီၤအီၤ, ညိကွံာ်အီၤ
- ၇၆. နီၣ်အယၢ် - နီၣ်ခံဝီတဝီ
- ၇၇. ပျီၤနီၣ် - မၤဒံးမၤဒူး, မၤဝဲချ့ချ့လၢတမ့ၢ်အဂ့ၢ်အကျိၤဘၣ်
- ၇၈. နီၣ်အယီၢ် - နီၣ်အကတၢ်-အဘျဲၣ်, လၢခံကတၢ်
- ၇၉. အနီၢ်အိၣ်ထီၣ် - အချ့အသုၣ်အိၣ်ထီၣ်
- ၈၀. တၢ်လုာ် - လုာ်ထီၣ်တၢ်ဆူတၢ်ထံတၢ်တီၤကစၢ်အအိၣ်
- ၈၁. တၢ်ကွိၣ် - ဟ့ၣ်လီၤတၢ်ဆူဟီၣ်ခိၣ်လိၤ, ကွိၣ်လီၤတၢ်တမံၤမံၤဆူဟီၣ်ခိၣ်လိၤတက့ၢ်
- ၈၂. ဖျိးလီၤ - ဂိာ်လီၤ, ဆွံလီၤ

- ၈၃. တိပိတိ - တိပိတိလီ, တိပိတိလီ
- ၈၄. ကုမ္ပဏိ - ကျိပိသုဒ္ဓိပဒေသနာပိကဒေ
- ၈၅. ထိတိ - နန္ဒာတကလုာ်လဒါအပူာ်တိဒီးလီကံဒဲးလိအသိး
- ၈၆. တာ်ဘျး, တာ်ဆုာ် - တာ်သံတာ်ပျာ်, တာ်ယူာ်လါ, ဖိသုဒ္ဓိအိာ်ဖျာ်
- ၈၇. ဆိဟးဂီ - ဆိအိာ်အိလါမုာ်လီနုာ်
- ၈၈. စံာ်ဃါ - ဃါယုာ်
- ၈၉. တူာ်ခိာ် - ဟံပနိာ်တာ်
- ၉၀. ပလါပကွး - မတံာ်တာ်, မဟးဂီတာ်
- ၉၁. တာ်ကအဲကတီ - မုာ်ကီလံာ်တာ်လုပစိတာ်မ
- ၉၂. တာ်တြိာ် - တာ်ထုယုလီကံဆိထာတခါ
- ၉၃. တာ်တဖျ - ဝာ်လါအစိးဂုဒိတဘိညါ, အစိးတတူာ်ဘာ်
- ၉၄. ကုလီ - ကျိပိလီ, ကျိဆံးလီ
- ၉၅. ကဘျးကွံာ် - တိပိတိဒီးဟံးကွံာ်အသးလံာ်ဒီးဟံးတုာ်ထဲအဘုာ်
- ၉၆. လံာ်သံာ်လီစိးဝာ်ကအု - တာ်ဝံတာ်နါအတာ်တြိမတံာ်တာ်
- ၉၇. ပျာ်ဘံာ်ညာ်ဂီ - ပျာ်ဖိသုဒ္ဓိအိာ်ဖျာ်ထိာ်သိသိ
- ၉၈. ရွဲထိာ် - ဟံထိာ်အိအုတာ်ဖိခိာ်
- ၉၉. မာကဆိ - ဝာ်ခိာ်စူဒဲမအသိး
- ၁၀၀. နိာ်ဒိကွံာ် - နိာ်တုာ်ခွဲးမု
- ၁၀၁. အထိသိး - တပူာ်ယီ ဖဲအတံာ်သကိးအိာ်တာ်လီာ်တပူာ်ယီ
- ၁၀၂. တကူာ် - ခံဘုာ်, ခံခါ
- ၁၀၃. တတိာ် - ပျာ်တလါကွံာ်, အါနုာ်ဒဲး
- ၁၀၄. ယုယာ် - စာယာ်, စာတံာ်, စာကျာ်
- ၁၀၅. တိာ်သုာ် - နိကွံာ်, နိထိာ်ကွံာ်တာ်အာတာ်သိ
- ၁၀၆. ကာ်နုာ် - ဒုနုာ်သုာ်လုာ်, သုာ်ဒု
- ၁၀၇. ကျံးကျူး - ဃါယုာ်, ကျံာ်ကျိဃါယုာ်
- ၁၀၈. တာ်ခးကဲ - တာ်ပီးတာ်လီတခါလါတာ်ဟံထိာ်ပအူးတာ်ဃာ်အိာ်ဘုအဆာ်အလီာ်
- ၁၀၉. တကူာ်တဒဲ - တာ်ဘံာ်တဘာတအိာ်, ပျာ်ထံာ်ချူးတာ်
- ၁၁၀. တာ်ကံာ် - တာ်ထိာ်တာ်ဒူးတာ်
- ၁၁၁. ဒုလီဘု - ကူးလီဘုအဆိကတာ်တနံ
- ၁၁၂. တိးလီရဲလီ - လုာ်အိာ်လုာ်အိာ်ဆုထံကစာ်ကီာ်ကစာ်အအိာ်

- ၁၁၃. တဆံဖျာဉ် - အဖျာဉ်တဆံ, ဘုသၣ်တဆံဖျာဉ်
- ၁၁၄. ထိးဘၣ် - နူးစဲဘူးတၢ်
- ၁၁၅. ထးဂဲၣ်ဒုလီၤဘု - လၢတၢ်မၤစံၣ်ပူၤခူးပူၤ ထးဂဲၣ်ခဲလၢၣ်အကျါထးဂဲၣ်အခိၣ်ကတၢၢ်တဘျီ
- ၁၁၆. သၢဖံး - သၢကဒိၣ်, သၢကညဲ, သၢဒု
- ၁၁၇. သၣ်ဘုလါ - တၢ်ယူၤတၢ်တၢ်ယၢ်တကလုာ်လၢအအိၣ်လၢဟံၣ်ပူၤသ့, ပှၢ်ပူၤသ့
- ၁၁၈. ဒၢဒိၣ် - ဒိၣ်လီၤ, တၢ်အဒိၣ်အဖိလၢအဒိၣ်ထီၣ်ဖးထီၣ်
- ၁၁၉. နွံယံၤ - စုမၢ်ဒိၣ်တဖၣ်အစုမၢ်ဒိၣ်, ဖးဒိၣ်ဖးထီၣ်
- ၁၂၀. ဒၢမၢ်ဒၢကျါ - ဆၣ်လီၤဆီလၢမူခိၣ်တဖၣ်
- ၁၂၁. ကျါၣ်သံးဘါကျါ - လီၤသံးကွံာ်, ဟါမၢ်ကွံာ်, လီၤတူၣ်, တၢ်ချံတၢ်သၣ်လီၤတူၣ်တအိၣ်လၢ
- ၁၂၂. ပိာ်လီၤဖျါလီၤဘု - ပုာ်ဖျါ, တၢ်တဖိတၢ်တမံမံလၢအချံအသၣ်အိၣ်တဖၣ်
- ၁၂၃. ကံာ်စုတၢ်ခိၣ် - လါခူးကံာ်စု
- ၁၂၄. (ထၢ)(တၢ်) ဒုဂ္ဂု - တၢ်ထၢန့ၣ်ဖျိၣ်ဘုချံဖဲန့ၣ်တဖၣ်တၢ်လီၢ်တၢ်ကျဲတခါ
- ၁၂၅. ပုာ်ကွံာ်ဝံာ်ကွံာ် - နီထီၣ်ကွံာ်, နီဟးကွံာ်
- ၁၂၆. တၢ်ဘျဲတၢ်ဆုၣ် - တၢ်လၢအမၤဟးဂီၢ်တၢ်လၢကပီၤသ့တခါခါ
- ၁၂၇. နံၤကဝဲၢ်ပျီၢ်ကဒီ - နံၤထီၣ်ဖးဒိၣ်, လၢတၢ်သးခုအပူၤနံၤထီၣ်ဖးဒိၣ်
- ၁၂၈. ပိာ်ဒုၣ်ပိာ်ထူဘု - ကဘၣ်မၤတၢ်လၢအပတီၢ်ဒုၣ်ဝဲ, ဒိတၢ်ဆၢတဲာ်တၢ်မၤကျဲအိၣ်အသိး
- ၁၂၉. ဖိစၢ်လံၤပြဲ - ဖိဆံးလံၤဆံး, မၤတသ့မၤတဘၣ်ခီဖျိပုၤကဟံးထီၣ်တၢ်မၤတအိၣ်ဘၣ်အယိ
- ၁၃၀. အိၣ်တၢ်လီၤအိၣ်တၢ်လး - အိၣ်တၢ်လၢၣ်ချ့, အိၣ်တၢ်တဘျီအိၣ်ဘၣ်
- ၁၃၁. ဘုအည့ - တၢ်အဆၢအတလီတခါ, သ့ၣ်အဆၢဝၣ်အဆၢဘူးကတဲာ်
- ၁၃၂. ထူးဘံ - ဟ်ဖျိၣ်ထီၣ်ပူၤမုာ်ကနီၤဖိၣ်သၣ်ခွါတခါခံၤ
- ၁၃၃. ပှၢ်ဘၣ် - ယၢၤထီၣ်ဘၣ်, ကိးဖျါထီၣ်ဘၣ်တၢ်တခါခါအမံလၢအတကြးတဘၣ်တဖၣ်
- ၁၃၄. အုၣ်နီ - အုၣ်နၢ, ကလံၤဟးထီၣ်လၢခံတကယ
- ၁၃၅. ယုာ်သံၣ် - ကွဲကလံၤ, ကွဲထးခိၣ်
- ၁၃၆. လုာ်ကွံာ် - ဟံးကွံာ်, စူးကွံာ်တၢ်လၢအတကြးတဘၣ်တခါခါ
- ၁၃၇. ဆူကိာ်ဆူယီၢ် - တဲနါစိၤတၢ်ကွဲကွဲကွီၤကွီၤဆူအံၤဆူဘးလၢအဘၣ်ယးဒီးပိာ်မုာ်ပိာ်ခွါအဂ့ၢ်တဖၣ်
- ၁၃၈. ဘုချိးခိၣ် - တၢ်ဟ်လီၤဘုကညဲလၢလီၢ်ခိၣ်ဆၢၣ်အလီၤ
- ၁၃၉. ယုာ်ကိး - ယုာ်လၢအပၣ်ယုာ်ဒီးဟိး, ယုာ်ဝံဖံဘၣ်ခိၣ်, ဝၣ်ကုာ်ကူတကလုာ်
- ၁၄၀. တဘူးလၢ - သ့ၣ်လၢအထူးထီၣ်ဒီးစဲဘူးတၢ်အါတကလုာ်
- ၁၄၁. ဘျါထီၣ်အုၣ် - ပအူးစိာ်ဖျိၣ်ထီၣ်ဟီၣ်ခိၣ်, ဟီၣ်ခိၣ်ထီၣ်ပှၢ်

- ၁၄၂. ဖိဝဲကိ - ပျလအီပုဂံအကျါကပျအဒိန်ကတၢ်တဂ
- ၁၄၃. ဖဲဘုကွဲ - တၢ်ပီးတၢ်လိတခါလၢတၢ်ထူးတၢ်တီးဒီးလၢဖိလွဲလၢအလိတဖၣ်တၢ်ဖျိန်အိဒီး
တကတြုၣ်ညါ
- ၁၄၄. စံာ်လီၤ - မလီၤဖျိန်, မလီၤကရဲတၢ်
- ၁၄၅. အိန်ဘုခိန် - အိန်ဘၣ်ဘုအဆိကတၢ်တဘျီ
- ၁၄၆. လွံာ်စျီ - လွံာ်ခါ, လွံာ်ကလုာ်
- ၁၄၇. လိထီၣ် - ဟံထီၣ်ဆူမ့ၣ်အူဖိခိန်
- ၁၄၈. ကီၢ်လဲာ် - တၢ်ဂုၤအိန်ယၤအိန်ဘုပီးလိ
- ၁၄၉. ဆွဲၣ်ယံၤတဒိန် - တၢ်ကတိၤဒီးမိၢ်ဖါတကလုာ်, ဆွဲၣ်-တဒိန်
- ၁၅၀. ယုာ်ယိၣ်, ထိၣ်ဖိ - ယုာ်, ထိၣ်
- ၁၅၁. ကံာ်ကူၣ်ဖိ - တၢ်မုာ်တၢ်ဘိတကလုာ်
- ၁၅၂. မ့ၣ်ခိန်ထး - ဖၣ်ကပူၤကပၤ
- ၁၅၃. ဘျၢၣ်လီၤ - ဟံလီၤ, ခွဲးလီၤ
- ၁၅၄. အိန်အုးအိန်ယီ - အိန်တဘျီဝံၤဝဲဒၣ်
- ၁၅၅. ဟံထီၣ်ထိၣ် - ပျဲက့ၤထီၣ်, မၤအက့ၤထီၣ်
- ၁၅၆. သံာ်ပူၤ - ခုးကျါလၢတၢ်မၤဘုဝံၤအကတီၢ်
- ၁၅၇. ဖိပူၤ - တၢ်ဟံဖျိန်ဘုအဖးတဖၣ်
- ၁၅၈. ဆျီလီၤ - ကူးလီၤထီၣ်တဲာ်, အဒိ-ဒံသၣ်, တၢ်သူးတၢ်သၣ်, တၢ်ဒီးတၢ်လၣ်
- ၁၅၉. ဒံးထီၣ် - ဟံထီၣ်ဆူန့ၢ်ကူခိန်

